

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22. SAN SEBASTIAN - TEL. 426866 - PREZIOA: 6 PEZETA

Pedagojiaren bide berriak

IRAKASLE ONARI DAGOZKIONAK

Euskal Erriko ikastola baten atarian gaude. Ordua eldu zai, aurrak bihurrikieran dabilta.

—Zatoz, txiki. Zer izen duzu?

—Joxe,

—Zenbat urte?

—Zazpi t'erd.

—Pozik etortzen al zera ikastolara?

—Batzutan bai, beste batzutan...

—Eta ikasten ari zeren gauza guztien artean zein duzu maiteen? Zertan jarduten zera gustorago?

—«Multzoak» ikasten. Oso erraxa da. Jostatzan ari gerala dirudi.

Mutikoa, gehiago ezin geldi egonik, lasterka joan da. Anderñoa urbidu zaigu. Izenik esan nahi ez duen andereño jatorra.

Gaurko Pedajak darabilzkian bideetaz jardun gera izketan. Izan ere, gero eta gehiago aditzen den itza dugu ondarreko urteetan, inoiz baino sarriago alpatzen duguna. Zer ote da, bada, Pedagojia?

—Zer izkutatzen da «Pedagojia» itzaren barruan? Zer deritzazu bere esan nahiari?

—Jakitea, ezaupidea, irakasleengandik ikasleetara aldatzeko era. Zientzia bezala ez da oso mugatua, gai bakoitzak era berezia eskatzen bait du.

—Lehen ez zan Pedagojiaz ainteste itzigiten. Ala eta guztiz ere, aurrak eskolotara joaten ziran eta ikasi ere, ikasten zuten...

—Bai eta ez. Pedagojiaz, beti kezkatu ohi da irakaslea, nahiz eta zientzia ori oraingo moldera ez landu. Egia da ezaupidea ikasleei arazteko, beti era berdintsuak erabiltzen ziren, ia batera berrikuntzarik gabe, orain, bilar eta beti irakaskintza-erakundeak erabiltzen. Maixu bakoitzak bere aldera eta moldera irakasten zuten, molde orietaz baliatzen zen bere bizi gutian. Beraz, Pedagojiaz ez zuen arduraz aundi egirik. Irakasleak beriz, maixuen esanei zeuden, ez itzik ez iritzirik, ezaipenak mutu.

—Aurrak, orrela ikastera, pozik joaten zirela uste al duzu?

—Askotan bai, Gizarte-giroa ez zen oraingoa. Famili-egiturak ere askoz estuagoak. Eskola eta familiatik kanpo, gauza gutxi aditu eta irakurtzen zen. Irrati eta telebisiarik ez... Gaur maixua ez da jakitearen iturri bakarra, urrik eman ere. Gainera, sikoloji, sikoanalisi eta genetika ikaskizunak gauza berri ugari erantsi dio pedagojiaz. Aurrak askoz ere obeto ezaugutzen dugu; baita bere artearen mailak ere. Gauza bat argitu da, batipet:

aurrari, berak barruan bizi duena agertzeko erraztasuna ematen bezala, askoz ere obeto azten da. Aur guztiek molde berdinak ezarri ordez, bakoitzari bere erara ikasten laguntzen bezaio (au da, bere ritmoarekin, bere barruak eskatzen dion modura, bere elburu propioak bete nahiz), obeto azten da.

—Zeok, irakasleok, lan ontarako nola prestatu behar zendukete?

—Gaur Euskal Erriak eskuartearen daraman arazorik estuena da ikasleak. Teoriaz irakasle asko ikasi gabeak geranez, praksis aldetik erren egitea ez da aritzeko! Erriaren boraren egoerak erendako irakasle gera. Ikastetxe jatorrik gabe, behar beste eta behar bezalakoa maixurik gabe eziz gaituz. Ala ere salatzen gera. Anderñoek berek artu behar duten irakaskintza gero eta obea izan dedin, gogoz arduratu behar da.

—Ezan zaiguzu zor eskatu behar zaien irakasleari.

—Lehen esan bezala, irakasleak ondo ezaugutu behar du aurr. Zentzu aldetik, sikolojia aldetik, bere bihotzeko bizitzeta eta fisiolojia aldetatik. Aurrak berak inguruan duen giroa nolabait ere, ezaugutu behar du. Eta ezauguera au, maila guztietan, banan bana. Puntu aukeratu

ziak gogoan edukirik ere, aurrak, aur bakoitza den bezelakoxea da eta ala artu behar da. Arazo eta baldintza aukeratu ezaugutzen dituen irakasleak askoz obeto ulertuko ditu aurraren reakzioak eta benetako suspertzaile izango da. Ain zuzen, irakaslea, gehiago da suspertzaile eta aurren lagun, maixu baiño.

—Garrantzi aundiko gauzak esan dituzu. Baiña ba al dago beste alderdirik maixu-prestaera onetan?

—Jakifiki irakasleari, bere burua jantzi dezan, erraztasunak eman behar zaizkio. Ideia bat datorrik burura: irakasleak bere burua ondo ezaugutu behar du, ain zuzen ere, bere barruko arazo eta problemak aurrei iragan ez dizalzikien.

—Argi zaiguzu ori piska bat.

—Bai. Askotan, besteak guk nahi bezalakok direla pentsatzen dugu, nolabait ere, nork bere arruak gutxituak edo ikusten dituelako da; edo eta besteak menderatu nahik erretara eragiten digulako. Bestea den bezalakoa ikusi ordez, nahi bezalakoa ikusten dugu eta aldez, gutxitua ikusiko dugu, zital, arro, uxakor, nahiz bera alakoa ez izan. Baiña zer gertatu ohi da? Geronen uxakorkeria botatzen dugula bestearen gain, onartzen ez duguna.

NON ZER

- KOSMOARI BURUZKO AZKEN BERRIAK
Larresoro ... 3 garrean
- LANGILE BATZORDEAK FRANTZIAN
Mikel Ugalde ... 3 garrean
- ZENBAT GARA
Amatiño ... 4 garrean
- «77»en ELKARGOA, BEHARTSUAEN
SINDIKATOA
Elustondo ... 5 garrean
- ORMAIZTEGIKO JAIK ... 8-9 garrean
- EIBARKO JAIK ... 11-12-13-14 garrean

ren gain. Eta berak, bistan da, igarri egiten dio eta egoera onetatik sortzen dan kinka ez da on eziketa-lanerako

—Zuk diozunez, irakasleak ez dio ikasleari bere arazorik erantsi behar?

—Ori da mamia.

—Eta nola ikasten duzue irakasleok, au guzie?

Nork bere burua obeto ezaugutzen salatu. Neronek beste esperimentu bat ere egirik dut. Talde-lana, alegia, Uda-ikastaro batean egin nuen, ain zuzen.

—Zer da ori?

—Amabiren bat pertsona biltzen ginen taldean. Elburu jakifiki gabe. Itzigiten jarduten ginen, emen eta orain gertatzen ari zana. Taldeko pertsonak ez genduen elkarrekiko arromenik, ez lanik, ez oronimenik eta ez gerorako asmorik. Orain eta emen zer gertatzen zana jardun behar genduen. Zerbaiten zai bezala arkitzen ginen laster; etzan u gozoa. Eta azkenik, batzuek bestearekiko reakzioak aztertzen genituen. Nor bere uxakorkeriaz azkar asko jabetzen zan. Baita besteenez ere. Orrela, besteak nola artzen

zaituzten ere ikusten duzu. Irakasleentzat garrantzi aundiko da besteak nola ikusten duten jakitea, aurrek nola ikusiko ote duten jakitea. Eta ori jakifiaz, aharu bere buruaz, aurrean bizi, aurrei on-tzun, aurrak, diranak dirala, onartu.

—Zer gehiago?

—Gutxi al da? Baiña bai. Ba da besterik ere. Irakasleak, beti aldatur goazela gogoan izan behar du; munda aldekor batean bizi gerala. Askotan, bere lanaren etekiek gaurko bakarrik, uone ontarako bakarrik baliko dutela. Eten gabekoa lana eta eguneroko pazientziak erakusten du gaur gaizki dabilen aurr, emendik urte batzutarra oso ona izan ditekela. Eta gaur egin ez duguna, gerorako zulo gertatzen dela.

—Luzatu egin gera. Bijoakizu azken galdara. Pedagojiaz jantzi gabe izan ahal ditek gaur irakasle onik?

—Ez. Inolaz ere.

—Milla esker, izenik gabekoa andereño orri. Zure lankide guzien izenean esan dituzula esanak, pentsa dezakegu. Ez da lan makala, Pedagojiaz arduratzea.

ERRIALDE

NERE BORDATXOTIK

ALKAIN IL ZAIGU

Berandutxo bederen, berri txar bat jaso det Urnieta-tik:

Inaki Alkain bertsolaria il dala (oian bego).

Aita zana ere (Fernando Alkain), bertsolaria zuen.

Gogoa det, gerra aurretik. Donosti-n, aiek alta-semeak eta nik, iruruk kantatu genduela.

Aita bezela semea, euskaltzale sutsuak ziran.

Jaunak bekie betiko atsedena.

AZKOITIAR BATEN KARTA

Azkoitiar adiskide baten karta jaso det.

Ona emen zati bat:

"Oraindik egun gutxi dirala Tardets-en gñan (Atarratze euskeraz). Zuberora-n aurkitzen dan erria da.

Ango taberna batera sartu gñan.

Tximeneta aundi bat zegon bere burruntzi ta guzti.

Gain-barrean, egurrean tallatuta, onela zion:

"Ez aize otzik, ez gogo beltzik".

Andik etorri ezker bati baino geiagori kontatu diet an irakurria.

Kontseju sakona daramala iritzi diote danak".

Bai, adiskide bai, inbigarria ta berna artako giroa.

Negu-atarian gera oraintxe, ta aize otzak ez gaitu geiegi arritu bear. Taberna barruan nabaitu ez arn, kanpotik gabiltzanean sarritan igurtziko gaitu.

Gogo beltzik ez izatea da kome-ni zaiguna, ta, zoritzarrez, auxe dabil indarrean: gogo beltza, gorrota, inbiria.

Auek ondartzin dute gure erria; auek dute gaur egundo ez bezelako indarra.

ZORRETAN GAUDE

Sarritan esan dedana berritzaera noa gaurkoan.

Atzeritarrei asko zor diegu euskaldunok eta euskaltzaleok.

Aiek izan ditugu askotan itxu-turreko; aiek esnarazi gaituzte lo-zorrotik.

Gure arteko talenturik aundienak, aien lanak ikusita gero ekin zioten bene-benetan euskal arloari.

Aiek itzai, aiek akulari.

Ikus dezagun gure Azkue aundiak zer dion:

"Etxeko bati mesede bat sor diogunean eskerak eman gabe gelditzea ez da artarainoko pekatutzat jotzen.

Mesedegille ori kanpotarra, atzeritarra izan ezker ordea, ondo ezitakoaren bearkizuna da esker beroak ematea.

Itxuskeri nabarmena litzake ala ez egitea.

Are ta beartuagoak gaude gu, atzeritarrengandik izan ditugun mesedek aien aundiak diralarik.

Aztertutako Azkue berak ondoren egiten duen aitormen leial au:

"Ni, neroni, aita zana bezelaxe bertsoak esaten ariko nintzan, noski, Bonaparte aundiak ikaske-tarako, estudiarako sua piztu ez-palu nigan".

Pentsa nolako galera izango zuten Euskalerriak eta euskerak Azkue batek artu zuen bidia artu ezpala.

Bonaparte printzepea ez izatera Azkuerik ez genduen izango; Azkuerik ez izatera, ez aren ndo-rengo sokarik ere.

Bonaparte-k argitaratu zituen liburu sakonak; aren aginduz egin ziran itzulketak (traduizioak); ark zabaldut zituen dirutzak; jende artean erabiltzen zuen tratu gozoak; itz batean esanik, gure izkuntzaren gaitzaren sentitzen zuen maitasun neurrigabeak, askotxo inguratu zituen Bonaparterengana.

Bonaparterengana entregatzea, euskerarengana entregatzea zan.

Azkue-ren kaso berdinan dago Asta-ria durangoar jakintsua. Humboldt alemana ez izatera, eman zuen pausorik etzuen eman-gio durangoarrak. Bere erri Durango utzita etzan Madrid-a aldatuko, an buru-belarri estudiora makurtzeko.

Aitafutako bi auetaz kanpo, beste askotxo dira gure esker ona irabaziak. Batzuk bederen aipa ditzadan:

Van Eys, Hugo Schuchardt, Jules Vilson, Ribary, Stempf, Uhlenbeck, Dogson eta abar.

Ain urrutietakoak izanik, atzeritarren izanik, maixu izatera iri-tzi ziran gure izkuntzan.

Guk, euskaldunok, nekerik gabe, saiatu gabe izan nai degu maixu. Emen dago gure okerra.

Gipuzkoar irakurle batek altxera egingo du bizkaieraz idatzita dagon zedrbait irakurtzeko. Zaila iruditzen zaio bizkaiera; ez duela ulertzen (entenditzen) esango dizu.

Bizkaitar askok lelo berdiña aterako dizute gipuzkoera dala-ta.

Egundo ez dit inportarik izan gipuzkoeraz irakurri edo bizkaieraz irakurri, ondo idatzitako lanak izan ezker.

Jeskera eneko idazleak izan ditezela; euskal sena izan dezatela.

Txomin Agirre-k, esate baterako, "Kresala" bizkaieraz idatzi zuen.

Zoragarri idatzi ordea; ark egiten zekien bezela.

Euskeraz irakurtzeko batere zaletasunik duen gipuzkoerak ez du aldapa aundirik aurkituko "Kresala" liburuan.

Ez du, bear bada, "Garaa" bezin errez irakurriko edo ulertuko, baiña ez pentsatzen duen ainhateko alderik aurkitu ere.

Itxas-gizonen biziera dan bezin gordin agertzen duen liburu da "Kresala".

Euskeraz egundo moldatu dan nobelarik ederrena, askoren iritzi.

Beste zerbait ere sarri etorri oi zait burura:

Danok dakigu Bonaparte printzeak dirua erruz zabaltu zuela euskeraren onerako; diru aren beara izan zala garal artan azaldu ziran ainbat liburu txalogarri azaltzeko.

Aberats asko degu gaur euskaldunetan. Lendikako aberatsak batzuk; aberats berriak, besteak.

Beren izkuntzaren gaitzaren Bonaparte batek ainhateko zaletasuna baulute (eta ark etzuen bere izkuntza), zer ez ote genduke egingo Euskalerrian!

ITZ BERRIAK

Itz berriak sortzen, "neologismoak" sortzen, oso kontuz ibili bear da. Oso gutxitan artzen dute lur.

Noizpeinka, ordea, ta esparru batzuetan, on aundia egin lezateke.

Oso-osoa nago ontan Plazido Mujika jaunarekin.

Eskolan egin genituen urte bakarrean askoz geiago ikasko genduen euskal itz garbiz erakutsi izan bailagute.

Euskaldun batek, naiz eskolatua izan, naiz eskolatu gabea, ondo ere ondo daki ondoren datozten itz auek zer adierazten duten:

Osto-jale (litófago) da erderaz; arri-jale (litófago); gizon-jale (antropófago); buru-ixiki (microcefalo); buru-zorrotz (acrocefalo); buru-luze (dolicocefalo); buru-motz (braquicefalo).

Zientoka ta zientoka mila pertsona aurkitu ditezke gaztelera (kastellanoa) besterik ez dakitenak (dolicocefalo) itzak zer esan nai duen galdetu ta erantzungo ez lutekenak.

"Yo no sé vascó" esaten duten euskotarren artean ere ez gutxi.

Buru-luze esanda berriz, artzaiak bezela arrantzaleak eta baserritar-rrak; euskeraz dakiten guziak dakite itz orren esan-naia. Bera dago esaten, obeto itzeginda.

"Geometria ikasteko" denboran ere, alde ederra izango genduen "icosaedro" itzaren ordez "ogei-aldeko" entzun izan bagendu.

"Icosaedro-ri" ezin tankerik eman, eta ezin buruan sartu.

"Ogei-aldeko" entzunarekin bagenekien ogei alde baer zituela.

Garbizalekeri geiegiak kalte aundiak egin zituen denbora batean. Ondo bazetorren, ezipazetorren, dana euskeraz esateko afana artu bailagenduen, naiz-ta, askotan, guk euskal itz garbitzat genduzkanak kanpoko jatorria izan.

Erriak bizkar man ordea; etziz-ran itsatsi.

Ikastolatik asi bearrezko lana da au; txikitatik erakutsi bear zaie aur eta umetxoel.

Euskaldunak argitzeko izango li-rake; nekerik batere gabe eskolan aurrera gogor egiteko.

Basani

Basani

azaroa'n

*diru-sarpide epea: azaroa'ren 30 arte

DONOSTI'KO ERRI-ETXE'KO AURREZKI KUTXA

Kontu emen!

Euki gogoan!

Adiskide ta etxekojaunok!
Zuen enmasteentzako esku-erakutsirik onnea. Zuen sukalerako la-
apaingarri
Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeko aukerakoa
SUPERCACEROLA A PRESION. «RADAR»
Juegos Espátulas y juego Cubierto «RADAR»
LANTEGIA-INDUSTRIAS RADAR ESKORIATZA (Gipuzkoa)

EUSKAL - INDUSTRIALIZATZEAREN ETORKIZUN ILLUNA

Iru maila edo aldi ikusi ehi dituzte jakintsuek industrializatearen ibidea. Ba dira, bai laugarren bat, irudimenen behintzat, sumatu dutenak ere.

Lehenengoa: Esku-lan gutxi espezializatutakoa, indar-lan asketako, aurrearpen urritako, lan-tresna eskas eta merkekoa duzu. Oihala eta ofizialagintzan diardutenak eta josteko makinak eta txirringak egiten dituzten lantegiak, esate baterako.

Bigarrena: Industri pixua azaltzen asten da. Siderurgi lantoki aundiak sortzen. Ehunka eta milaka langileentzat lana dute. Esku-lan alderitik espezializazio apur bat eskatzen dutenak... aurrearpen gutxiok industria... burni-urturak eta galzairu-lanak, adibidez, Langileek, berriz, sindikatu aundietan elkartzen asten dira beren eskubideak babestearren.

Irugarrena: Lan-eraketa oso aurreratu eskatzen duena. Elektronika eta petrokimika-lantegi berriak sortzen dira. Jende argia, jakintsua, ikasia eskatzen du. Goi-mailako ikasketak, ikastetxe nagusiak, sumatze eta bilakatzeko lanak behar ditu.

Laugarrena: Oraindik joa gabea. Amets ustea. Baina gizona asetzeko eta bere atsedan-aldak gehitzeko eta obagotzeko bakarrik egingo litzake lan. Gizonaren beharrei erantzuteko bakarrik.

Iru pauso oiek eman dituzte erri aurreratuek beren industrializazio-bidea. Eta gu ere pozik egon gindezkan beti toki guzietan aurrera egingo balira. Orixen gertatu zaio Euskalerrinari ere zoritxarrez.

Ain ondo, egoki eta indartsu lehenengotik bigarrenera iragan zen Euskalria itoa gelditu da. Eta bigarrenean gelditzeak eriotza dakar nahi ta nahi ez.

Zer gertatu da? Gure industriak ez du Erri aurreratutako industriarekin burrukeria izan. Ez dute Erri oiek beren jeneroa emen sartzeko egokierik izan. Ez dute, beraz, muga barruetako azoketan nork merkeago eta nork obeak saltzeko lehiarik izan. Eta kanpora jo dutenak ere ez dira Erri aurreratutako azoketara joan, Erri atzeratuak baizik.

Orreagatik ez dute aurreratu beharrenean, ikasi eta rayotu beharrenean premiari sumatu. Irabazpide onak, errazak eta erosak eduki dituzte. Esku-lanetako jendea billatu ezkerio ia gutzia egina zegoen. Eta zoritxarrez lanik gabeko jende asko eduki inguruan.

Eta onela lo-zorroan, nagituri eta zaharuri zegoen garaian industri sortze bati ekin die Estadak emendik kanpora. Eta jakintsu oientzat gortetzen ditte diru laguntzarik aundienak. Oietara doaz emengo Aurrezki Kutxetako etekinak ere. Urritzen, soilten eta bakanzen doaz, beraz, emengo ondasunak. Gure industria emendik kanpoko industri oien morrontzan jarri da. Oientzat egiten du lan.

Diru-iturriak nahiko agorturik eta goi-mailako ikasketak egiteko bide aundirik gabe arkituaren salba ditek oraindik gure ekonomia, salba ditek gure industrializazioa.

Ez du euskalduna oraindik ikaratu ez lanak eta ez nekeak. Eta ba daki etorkizun oibaren itzaropenean guzira arrikatzeko. Esna gaitzen, bada, eta elkar.

KOSMOARI BURUZKO AZKEN BERRIAK

Irakurleak aisa uler dezakeen bala jakintsuek ez bestek ozagu dituzte gaur zehatasunetan (eta berek ere, dakiten neurrian eta sailean bakarrik) Zientziaren azken pausak. Artikulu honetan, beraz (gainerakoetan bezala, bestalde) irakurle amorratu batek zenbait kaseta eta liburu irakurri, ikusi edo sumatu utes dituen problemak azalduko ditugu gaur. Ene asmoa ez bait da astean behin soluzio berezi baina ematea, problema bana irakurleel apalik presentatzea baizik. Egari buruz, hitz batez, gehiegitan argitzea ezin izanik, eragile eta akultatzale nahi nuke izan bederen.

Hau helburu, azkeneko asteotan irakurri ditudan berri batzuek hunkituri, azaldu ginduen ditugu. Joan den irailaren 20an, lehen-dabizkorik, berri jakinagari hau eman zuten kasetei: NASAko jakintsuek sei azido aminatu desberdin aurkitu dituztela meteoritoetan. Meteorito hauek, argitu dute, asteroidetako puska dira; alegia, Marte-ren eta Jupiter-en jirabide edo orbiten artean higitzen diren planeten-hondakinen harri-puska. Eguzkiaren sistemaren hortaz, geroen sistemaren alegia, baina Lurbi-ratik at zeharo (gugandik gertuenik 270 milioi kilometro) azido aminatuak ba daude. Hots, jakina denaz, azido aminatu hauek dira proteinen osagai nagusiak; eta proteinak, berebat, «bizia» oihala, bizigai nagusia.

Ez da idorokune hau bakarrik etorri. 1960-z geroztik, zitosina aurkitu izan da ikatzeko «kondrina» (alegia, «kondrita» deritzen meteorito mota batetik); eta zitosina hori, ADN-azidoaren parte izanik, guztiz dago bizia iratuta. Eguzki-ondoko gure sistemaren, beraz, gero eta seguruago da Zientziaren aldetik, kimikari dagokionez, Bizia «oihala» edo oinarria diren galak nun-nahi sortzen direla.

Artizarraren eta Marte-ren misilo-ko ikustamen ukakorra egina izan ondoren, ba dirudi bizidunik gaur Lurrian ez bestetan dagoena. Baina besteetan kimika-oinarria ez da falta; eta giro-oinarria Lurrean gertatu den bezala gertatzen gero, bizidunen sorrerak normala dirudi. Aspaldiko denboretan Marte-n bizia izan zela defenditzen dutenak ez dira gaur urri; eta Phobos-en bitxi-keriak... antzina jaurtitako teknika-satelite bat delakoan azaldu nahi luketenak ere ez...

Nolanahi ere, gauza bat da seguru: Eguzki-ondoko sistemaren, bizia sor dedin behar diren kimika-oinarriak ez direla falta. Beste modu batetara esateko: Lurbi-ratik at ere, Bizia sor daiteke: giroaren eta ingurumariaren arabera, atzo, gaur eta bihar ager daiteke; eta berolen arabera ere, suntsi.

Gure sistematik itenez gero, berri (hau da: Eguzki ondoko planeta-sistematik urrutiz), baina beti ere gure Galaxiaren barruan, bide beretik dator idorokundeak. 1968-z geroztik, molekula desberdin asko aurkitu da izar-arteko hodeietan. Amoniakoa aurkitu da, esate baterako (lau atomo), formaldehidoa, ziano-azetilenoa, eta beste. Aurtun siliziozko oxido bat aurkitu da. Eta, hitz batez, baita zazpi atomo dituzten molekula atxeman dira dagoeneko izar-arteko hodei eskerra horietan.

Gure Galaxiaren barruan, beraz, baina Eguzkiaren sistematik kanpo, aurrera doaz Zientziaren ekarriak Bizia oinarri diren molekula agertzearen aldetik, eta Stanley Miller-ek laboratoriotik frogabidez erakitsi zuenaren arabera. Beste galaxietan, hirugarreneko, joera berberetik doaz idorokundeak. Aurtengo Uztailaren kasetean irakurri dugunez, Weliachev astronomilariak OH molekula aurkitu du bi galaxiatan: N 82 delakoan eta NGC-253 delakoan. Gukandik hamar miloi argi-urtetara, beraz, frogatuta dago gaur gure arteko molekula ezagun hori ba dagoena (shun trilioi kilometrotara). Ba zegoena, beraz, hobeki esateko, orain dela hamar miloi urtez geroztik, argia handik irten zenean, Lurrean oraindik ez gizona ez gizon-aurrekoak zirelarik.

Kosmoa, hortaz, bat da izaeraz kimikaren aldetik. Eta, hau dela bide Bizia nun-nahi agertuta dela ukatzeko arrazoi sendorik ez da agiri. Lehenago ere esandakoa berri-tuz: «ez gaude Kosmoan bakarrik». Kosmoaren batasun funtsezkoa gero eta zindoago agertzen bait da. Gero eta seguruago da, beraz, era berean, Lurrean gertatzen obratu den eboluzioa, beste lekutan zela defenditzen dutenak ez dira gaur urri; eta Phobos-en bitxi-

hau bai atzeratuago bai aurreratuago dagoen munduak ba diratekela. Ez gaude bakarrik.

Ez gara beraz Kosmoaren erdia ez ardatza. Antropo-zentrismoak erauzteko garaia da, gure Lurria eta gure mendea baita denon gizarri diren utes harropuzta baztertzeko. Freud-en hitzez esateko, gizaian luzaz nagusi izan den erlijioak «une deformation défilante de la réalité» izan du zimentari. Izan gaitzen apal eta egiti batorra. Gizona ez da Kosmoaren bilborra; eta gure gizaadiri dagozkion urteak edo mendeak ez dira ezer berezirik Kosmo eskergaren kondaira lizean. Utz ditugun alde batera polonismoak oro.

Astronomilari famatu batek ematen duen irudia, neure egingo dut. Eman dezagun bilarrerako bola bat dela Ezuzkia: 7 cm. diametrokoa. Gure Lurria jostorraz edo iskilin-ba buru bat izango litzake (0.5 mm.) eta, 760 metrotrata jiratuok gertuen, beste bilar-bola bat izango litzake... 2.000 kilometrotara jarri beharrezkoa: Kopenhaguen-en eman dezagun! Tartean hutsa. Beste bola bat (beste izar bat) hamar kilometrotrata jarri beharko litzake, eta abar; eta horrela ehun mila miloi bola «plater» bat osatuz. Plater honen diametroa 600.000 kilometro izango litzake! Horra hor gure Galaxiaren mini-maketa txiki-txiki bat. Honetatik milioika kilometrotara, ehunka milioika kilometrotara, beste galaxiak, bilarreko bola-mor-do espiralak edo borobilak aldira, ehunka, milaka, hutsunean sakabaturik eta galdurik...

Are gehiago. Asma dezagun orain hori guzira, asi huts ez baltiz bezala, areago hutsuzan zientzia nun-nahi hedatzen eta bakanzen ari, galaxiak galaxietatik urrutien ari (ihes-nahik harropaturik itxuraz), dena aspaldian lehertu izan baltiz bezala zabaltzen ari, mundu osoa lurintzeko eta espazioan gelsaltzeko eta funditzeko abiadan abiatuak bait leogan... Eta hori genduko gu segundu batez bestetan dugun zaru isailaren irudia.

Hor ginek gu, jostorraz-buru baten bururain eta, Epikletok bezala esateko, «geure gorpu astuna arima ahulak ezin arastaturik». («Tu n'est qu'une âme chétive qui s'élève un cadavre» zion jopu argitsu gogor harek). Nork ez du sendituko Ezerezen zorabioa? Nork ukatuko du, bestalde, zorabio horren ikutua, funtsa eta egia? Uka-tzen dute halere horiek; eta kezka havel farre egin utes dute!

Baina etseien betean gautzarik, Freud-en esakuntza garrantza litzatu zaigularik, eta Ezerezen zorabioak erras harturik gauzalarik, beste burutazio bat datorkigu burura. Bizia ez da-izan batere «probalea». Alegia gaurko Biologiak erakasten duenez, molekula organikok «informazio» haundia dutela; eta gertatu behar ez ziren izakiak gertatu direla hein ziren. Guk gogotik salaturik ere ez dugu deus haur-dirik sortzen; baina Zoriak eta Halabehar hutsak izakirik zailenak sortzen dituzte. Mirari hutsa da molekula erraldoiak agertzea; eta mirakulu hutsa ere bizidunik batere sortzea.

Hots, aipatutako berriok erakusten dutenez, probable eta gertagarri edo gertakizun ez zen HURIA da... normala eta gertatua! Eta hau nun-nahi gainera. Ez dezagun ahantz, bestalde, Carbono-atomoaren lau elektro-famatu horiek direla materia organikoren kaka: Carbono-rik gabe ez da garbi ulertzen Bizia nola sor zitekean. Hots, Carbonoa ez da-izan ezer apartarik Mendeleiev-en lauki ezagunak: hamabigarrena soilik. Berriz ere: «beste bat».

Bitarren galaxiak elkargandik eta gugandik urrutiz ari eginahale-tan, 3 C 147 delakoa, gaur gaur-koz xapeladuna, 165.000 kilometro/segundu-tako abiadura darama. Zera-n, hobe, orain dela bost mila miloi urte jaurti bait zuen guk gaur ikusten dugun argi-errainu hori. Urrensko!

Txirip-lara oso eta ezin luzeago batez dakigu hau guzira. Kosmoa itxua izan bait zitekean osoki, eta kontzentzia-gabetsun guzizkoan le-hef, eta gero ilumbesten gessal eta hili, bait zitekean. Aski zitekean, eman dezagun, Carbono atomoak dituen gaitasunak ez izatea...

Zer da hau guzira? Zein da zora-keria haundia? Gizonaren bera-aren arazoa eta patua zeharo alde batetara utzirik ere, zein da erogo: gertatu den guzira Zori hutsaren ondorio dela sinesten duena, ala Zori huts hori sinesten ez duena?

LARRESORO

LANTEGITIK

LANGILE BATZORDEAK FRANTZIAN

Lanen bat idazterakoan irakurlearen gogo, galaren garrantzia eta gaurkotakuna gogoan hartu behar du idazleak. Langileentzat garrantzidun gairik bada enpresa barruan dadukan eginbidez mintzatea dagokigu, zuzendaritzan parte zenbaiteraino har dezakeen azter-tzea, ondorenean pausok ongi zuzentzea... Asko idatzi da gai honetaz, eta, oraingoz, Iturria agortuko denik ez dugu uste.

Europar zehar oso era ezberdinean jokatu duen, langileriak Frantzia eta Yugoslabian ez du era berdinean erantzun, ez du bide berdinek aukeratu. Horregatik han eta hemen, sozialista eta kapitalista sistemapean langileriak zelan lan egin duen ikusiz gero, gure lana hobeto mugatu ahal izango dugu. Frantziar langileria jarratuko diogu gaurko saio honetan.

Frantziar aspaldian ekin zioten lantegi barruko eskuartearen aldeko burrukeria. Amlena-g Agirian, 1906 garrenean, sindikatoaren egiteko burrukeria ezezik, lanbide ere gertatuko dela, alitorzen du. Geroztik, eztabaidarik sortu da frantziar langileria artean. Xede eta jomuga berdina izan da, lantegi barruan zeregin garrantziak ba da-goela oharu dira. Hori eskuratzeko bidea aukeratzeko ematen die buruko mina eta kezka, elkar ezina.

Bigarren Gerrate Nagusian, Frantzia askatasun bidetik abiatu den garaian, Abenduan 1944 garrenean, langile batzordeak sortarazteko eta prestatzeko lege bereziaren egit-mua gertutzerakoan hara zer dioten: «Lantegi giro eta antolaketak, frantziar langileriak beregain har-tzea nahi dugu, egunetik egunera eskuarte haundia gaitzea».

Legipean batzordeak osatzen dira, langileen ordezkariak osatu, nagusiaren bitarteko batek bertan parte hartzen duelarik. Baina, de-leko batzorde hauek ez dute inderrik, ez agintzerik ezta erabakiek hartzeko kemenik ere. Diru arazo-tan ez dute ezereen eskuartzerik.

Legipean batzordeak osatzen dira, langileen ordezkariak osatu, nagusiaren bitarteko batek bertan parte hartzen duelarik. Baina, de-leko batzorde hauek ez dute inderrik, ez agintzerik ezta erabakiek hartzeko kemenik ere. Diru arazo-tan ez dute ezereen eskuartzerik.

Langile batzordeak, bada, zerta-rako? Frantziar kapitalismoa nagusi denez azro, ez du ezereen alda-keta sakonik onartuko, jorral, diru,

lantegi antolaketak, produzio arazo-etan nehorik eskuartzeak ez dio onik eginen.

Lantegi batzordeak bere iritza eman lezake, baina garrantzidune-taz ez izan iritzi eskatzen. Ira-bazien kontu garbirik ez du jakiten, jorral konturik alpatzeko egokierik ez du izango. Gehienez, paternalismoz, biterik, segurtadik, sendagile, aseguro, mutualismo, ba-kantzetako etxeen antolaketak eta abar bakarrik zuzentzen ditu. Lana, dakusgunez, ugaria, neketsua, bu-rokrazaria itsatsia egoera aldaer-a-ziko ez duena. Izan ere, jokoa gar-bi dago, kristau izeneko sindika-toak 1950 garrenean dion bezala: «Batzordeak, beste zereginetan lan-petirik, ez du egiazko egitekorik betetzen...» Geroztik gauzak le-henean daudela esan ditek, 1967 garrenko Abuztuan emandako le-goak ez du ezertxoere aldatzen.

Kapitala da nagusien, eta nahiz eta direkzio mailan noiz behinka bilera egin, ez da bertan aparteko gairik erabiltzen. Benetan inter-esgarri diren arazoak beste era ba-tera konpontzen dira, langileak era-bat baztertuz alegia.

Zuzentasunak eskuarte gehiago-

rik eskatzen duela ez dago duda-rik. Langileria gora bide eta osa-bidean, horrelako batzordeetan par-te hartzea onargarri den ala ez, biterik da. Erantzuna zorrorek eman zenezake.

Mikel Ugalde

ARGIA

Zuzendaria:
MIREN JONE AZUNEA
ARISTEGUIA

Nafarroa-Kantabri eta Aragol-ko Kaputxinoak argitaratue (Kale Nagusia, 50-1.° Bulea-Pamplona).

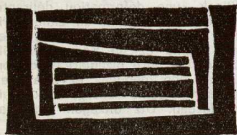
Donostia: Okendo, 22
Tel. 42.65.66

ARPIDE SARIA:

Barruan	250 pezeta
Korreo butasuna-tako errietan	300 pezeta
Atzerriakete bes-te errietan	320 pezeta
Alder	Aurrez gal-detu

Saimetan (ala bakoltza) 6 pezeta

ZERUKO ARGIA

BERRIAK

● Azaroaren 8tik, 14era, eratuak dira Astearen Sarrimintetako Jaia. Danetarik izan da, txistulariak, dantzariak, bertsoariak, haizolariak, kantariak, hitzaldiak, antzerki saioak eta beste zenbait. Programa aberatsa, programa herrikoia, euskal giroa Euskal Herriaren barrera. Egoki eta bidezko da.

● Azaroaren 8an, hasiak dira Donostian «Kardaberaz» Idazle-Eskola delakoaren aurtengo (1971-72) ikastaroa. Manuel Lekunaga eta Lino Akesolo jaunak zuzendatzen dituen, eta idazkari Pedro Berrondo zela, mahai borobilak moldatu zen lehen egunean, Gabirain, Oñativia, Arrinda eta Barandiaran jaunak nor bere gaiari buruz mintzatu. Horrez gainera, eskola saioak lana izango diren alaiak izan, bai eta idazleak, batzuek beste guztiak, egin ohi ditugun hutsak alaiak eta aztertu ere.

● Hilaren 12an, Mondragoen, Lazkanoko antzerki taldeak Inaki Bertristainen «Apizil, Langile eta Gizon» izeneko antzerki lana aurkeztu zuen. Honako antzerki saio hau «Danok» elkarrekin antolatuta zen.

● Hilaren 14ean, berriz, Berastegin, Asteasuako taldeak «Danok isildu egiten gara» izeneko saioa antzeztu zuen.

● Egun berean, Lapurdiko Getaria eta Donibane Lohizuneren arteko Maya deritzan kanpaeon, «Abertzaleen Jala» izeneko jaialdi bat ospatu zen. Honako jai hau, iparraldeko herriko abertzaleek daramaten «kintzari» laguntzeko moldatua da. Mugaz handiko euskaldunak ere hasiak dira auzitan, eta alde honetako ondotxo dagoenak, auziak aurrera eramateko diru behar dagoenak.

● Egun berean ere, Bergarain, Ikastoletako arduradunek eratzaila zirelarik, «Herri Meza» antolatuta zen dominikoaren elizan, Lekitokito seme jator den Aita Zamora ere bertan izango zen noski.

● Biharamunean, «Gaztainerre», Bai, Gaztainerre, bihotzerre, Maraskilloa eta gaztain. Eibarren oraindik irauten du oihitza zahar honek. Inguruetako herrietan ordea galduta da behin betiko. Hain zuzen, Baztaneko Oronozen ikasle gizona, ospatu egiten genduen «Gaztainerre» eguna, gaztain erreak jasan, jakina. Hala ere, egia esan, ez dakt nik neuk ospatze hura Baztanen oihitza zelako zen, ala... kolajoko zuzendaria txantxukia (oñatiarra alegia) zelako, Nork argi gaituzke?

● Hilaren 17an, Baionan, Angelu, Tarnos, Oiarzongo «Lartaun» eta Baionako bertako abesbatzek elkarrekin abestu zuten, guri mallako musika jaialdi batetan.

● Hilaren 22an, Arabako Aramion, basotako langintzar ikastaro batzuk hasiak dira inguruko baserritarrentzat. Bertan jakin ahal izango dute zenbait zuhaitz eren berri, bai eta erietea eta moztzerai dagozkien arazoak ere.

● Urriko «Euskal Hit Parade» delakoan, honako abesti hauek ateratu dira lehen hamarrak, alegia: 1.—«Itxasoko errege», Algortako Biotz Alai taldeak kantaturik. 2.—«Haurra sehaskan», Bergarako «Urretxindor» taldearen. 3.—Zorion Egileor mundakarraren «Bizi beti Euskeara». 4.—«Nun da nekazaria», Xabier Medinarena. 5.—«Guda zitala», Biotz Alai. 6.—«Neguko Txillia», Biotz Alai. 7.—«Ezin zuten», Luis Mariano. 8.—«Aitorren hizkuntza zaharra», Urretxindor. 9.—«Baka-

rrika», Estitxu. 10.—«Maitasun billa erromesa», azken hau ere Urretxindor taldearen.

● Amorebietako «Zornoza» deritzan musika elkarrekin aretitan iriki dituz estraingo elkarrekin berriaren atek, Musika elkarrekin 180 bazkide omen ditu.

● Zumarragako «Oargi» taldeak eraturik, prestatuta da Gipuzkoako X Argazki Sarriketa. Azken epea

● Alasuko «Gure Etxea» izeneko elkarrekin eratzaila delarik, gabonetarako moldatuta da Haurren II Gabon Kanta Sarriketa. Era berdineko lehiaketak muntatuak dira Iruñe, angotza, Zumarraga eta Legazpian.

● Alasuko musikari ospetsu den Agustín González Azilu jaunak, aurtengo Espainiako Musika Sari Nagusia irabazita du, «Oratorio Panlingüístico» deritzan musika lana dela eta. Aipatutako lan hau euskara eta gaztelania hizkuntzen arteko hotsak dituen bereiztasunetara oinarriturik egina da. Hitzak, Ambrosio Zataren euskaltzain jaunak moldatuak dira.

● Nafarroako Unibertsitatean gertutzen ari dira euskara ikastaroak. Asmo hau dela eta, elkarrekin berriak dira ikasleak eta berak ikasle izango den ose Basterretxea jauna. Ekin ba, Nafarroan dugu etorkizuna eta.

● Errenteriko Udaren Kultura Batzordeak, I Literatur Lehiaketa prestatu du estatuaren eskoletako haurrentzat. Ez dugu jakin ahal izan lehiaketa hau zein hizkuntzan egin beharra duen haurrek. Ba dakigu jakin estatuaren eskoletan ez duela euskerak arantza askorik baino, baina Udaren Kultura Batzordea antolatzaile delarik, besterik uste genduen. Hala ere, ba dirudi zenbait zentzuentan kultura hitzak esangura mugatua duela. Mugatuegia zoritxarrez.

● Gipuzkoako «Belen Zaleak» izeneko elkarrekin Gabon-epiunen lehiaketa bat eratua du hamabost urte arteko haur eta umeentzat, bi sailetan banatuta.

Lehiaketa honetako araudiak irakurri ditugun arren, ezin ditzazkegu esan irakurle ipuinok euskeraz idaz ditzakeenik. Baietxean gaude, «Belen Zaleak» Gipuzkoako Aurrezki Kutxaren mendearen sortua denez gero. Besterik balitz, hobe genduke bakoitzari berea ematen hastea.

● «La Voz de Guipuzcoa» izeneko irratik bere programak aldatu berriak ditu. Egutero, aratsaldeko hirurak aldean, «009, Pais Vasco» deritzan programa bat izango da aurrerantzen. Hego aldeko Euskal Herri orotako berriak aipatuko omen dira.

● Barakaldoko Udak eraturik, Abenduaren 15ean hasteko da Euskal Artearen erakusketarako orokor bat. Danetarik lanak aurkeztu ditzake, alegia, eskultura, pintura, grabatua eta batzuek beste Arte izenaren pean ezagutu ohi ditugun azalpidetako guztiak, era batez nahiz beste, egilearen beraren arabera. Ez da inolazko saririk emango. Era honetako erakusketak batean parte hartzea nahikoa bide da.

● Gastelzko «Manuel Iradier» delako elkarrekin «Liburu Arabarra» deritzan azoka bat prestatzeko asmoz ari da. Zentzunak berak dioenez, Arabaz eta arabarrei buruzko liburak bilduko ditu.

AIPAMENAK

● Hil honetan datoz ehun urte Maria Aroztegi jaio zela. Nor ote den Maria Aroztegi? Ba... ehun urte dituen «amabiti» bat, Hazparraren bizi dena hain zuzen. Nafarroa jaioleztu, Luzaideen sortua 1874 urtean, ezin bestean. Egilebhere zeritzan batekin ezkondu eta gero, Itxasun bizi izan zen lehenik. Kanbon gero eta Hazparraren azkenik. Amonatxo honek gaueko eus-

kaldunei eta munduko guztiei ere zer irakatsirik ba du, hots, mugarik ez duela ezagutu edota ez ikusi egin duela. Luzaide jaio zenetik eta Hazparraren eskaini dioten omenaldi arte, ehun urteren buruan, han eta hemen, Maria Aroztegi ez duela euskaldun izateari utzi, ez eta Euskal Herrian bizitzeari ere.

● Jean Pierre Salaberri hil da, 67 urte zituelarik. Mugarik ezagutzen ez zuen beste euskaldun bat. Gaztean eraman hainbat lan egindako euskaldun. Mugaz handiko «Ikas» deritzan taldeko, «Lehenago Nafarraren Adiskideak» izeneko elkarrekin sortzaile, Nafarroa Garaia eta Baxenabarre eskualdeak elkarrekin zezaten kementsu aritu zen gizona. Lizarran eta Donibane Garaziren artean anaitasuna sorrerazi zuena. Izan atsean.

● «Anaitasuna» hamabosteroako argitaratu eta sakabanatu du «Euskal izen» zerrenda bat dakarren zenbait orri, euskal izenak ugaltu nahirik edo. Dena den, zerrenda horretako erdi inguru izenak ez dute balio handirik legearen aurretik, erdarazko itzulpena bait dute. Noizko euskal izendegi praktikoa bat? Euskaltzaindia ari omen da honetaz.

● Madriliko «Oriente» delako jauregiaren eraike berria da monumentu bat, Nafarroako Errege zen Antso Nagusiaren oroiragiri Honako honetan bidira harako jauregiaren inguruetan euskaldunen irudiak, hots, Antso Nagusia bera eta Eneko Arizta. Bat batean biok itzarriko balira, meretzko ote lukete gure nafaritarrok horrelako gorazarrerik?

● Azken aste haurtan aipatu dugun zenbait konzeptu nahiko nahasketa sortu bide du irakurlearen. Askorentzat, euskal idazlea nor den eta, bai eta euskal idazleak ez ote dezakeen erdaraz idazte ere, ez omen dago nahiko garbi.

Egia esan, zenbait gauza, hizkuntza batetan ala bestetan idatzte, zer nola berezi behar dugun ere, jakin beharra dugu. Gure egoera

honetan ezin dugu ukatu erdarazko idazlerik, ez eta erdaraz idazten duen euskaldunik arbuatu ere, gure bururaren kataroko izan daitekeena da eta. Baina dena dela, guztiok jakin beharra dugu, idazleak zein irakurleak, zer komeni den gutienik preferentzia emateko orduan. Gauza bat da gai tekniko bat aztertzea, eta beste bat, irudimenezko ideien sorketa. Lehena, nori adierazi behar den, hari dagokion eran egin behar da, eta biharrena ordea, derriarrezkoa nor bere hizkuntzan egitea.

Esate baterako, informazio edo albiste gaiak, katalogazioak, artikulak, deskriptzioak etab. edozein hizkuntzan egin daitezke. Hobe lizateke jakina euskaraz egingo balira, baina egungo egoeraz gure ahal ezina nabari da, zenbait mailatan behinik behin. Honetaz oker handirik gabe esan dezakegu, egunerokoetarik hasi eta estudio sakonera, maioren indarra bere arazoak dituela (ekonomia, editoriala, informazio hedatua).

Bestalde, sorkunde lana, irudimenez nahiz pentsamenduz, herriarengandik eta herriarentzat sortutako irakurgaiak, literatura soilak nahiz filosofia, historia eta gainontzekoak, euskaraz behar dute izan, euskaldunak badu egileak bere burua, eta euskaldunentzat izango delakoan artituko ba da.

Katalanengandik ba dugu zer ikaririk, gure subdesarrolotik aspeldi iraganek direlarik. Hauxe ondo dakite sorkunde lana eta teknikazkoa bereizten, Lehena, diogun berriz, nor bere hizkuntzan egitekoa da, eta bigarrena berriz, edozein hizkuntzan praktika batez baliatuz.

Lehen ere, ZERUKO ARGIA beronetan azaldua da, Espinás katalanerraren iritzia. Katalanerraz zer gaitik idazten zuten galdetxean (gaztelaz ere ongi zekienez gero eta gaztelaniak zabalikunde handiagoko bideak izan), honela erantzun zuten: «Para hacerme entender por los demás yo puedo utilizar cualquier idioma; pero para crear sólo puedo utilizar mi idioma. El idioma es la fuente de creación de las ideas y no viceversa».

LIBURUAK

● Kristautasunak duen indarra abenturan dago, Kristautasunak zer bait interesgarria eta bizigarria es-

keintzen du eta Jainkoarekin ditugun armenak dinamika batera biltzen gaituzte. Teorian, noski.

Au dena falta zaio gaueko kristautasunari. Kristautasuna egun ez da abentura, ez da interesgarri, ez gaitu dinamika batera mugitzen. Eta au dena falta bazea, asperaldi batena erori geroalako da. Kristautasuna bizitzan asperu gero. Batek eusturakak, gehienetan, dogma defendetzeko sortuak direla diruditelako, eta bestetik, guk abentura beste toki batzuetan aurkitzen dugulako.

Ba ditugu armenak batzuek Jainkoarekin, baina armenak otzak dira, kumplitu egin behar eta justifikaziozko armenak.

Kristautasunak abenturan dauka bere indar guztia. Sinismena abentura bat da. Eta auxe da oinarri oinarrian Isolottokeko artu dutena. Kristautasuna dinamika bat da ta orxten mugituzik ari bear dugu. Ebanjelioa da interesgarri ta Ebanjelioak ba du neri zer egin adierazteko naiko esana. Baina Ebanjelioak zenbait interesgarri ba dauka, Kristo da interesgarri. Isolotto, abentura».

Hauxe da irakurle Etor-ek argitaratu duen azken liburaren otzak. «Isolottoke Katakima», Isolottoke abentura, Isolottoke esperientzia, Isolottoke ikaslea. Holandako katekisia giza helduentzat egina den bezalaxe, Florentziako Isolotto deritzan hauzokoa ordea, umeentzat egina dugu. Ez da liburu irakurteraz, edo ta irakurgarria behintzat. Ez zaitze irakurten hasi denbora pasa aldera. Ez da nobela bat, ez horixe. Baina kristau bazara edo ez bazara, kristau kezka izan ba baduzu bederen, bota zaitzuzteku itxarritxo bat noizik behin, patxadaz eta saika, «bileren bileren», seguru asko, nik neuk esaten dizut, zentzun gabeko ototzak egitea baino interesgarriagoa izango zaitzu.

Euskeraz erraza darabil itxarritxoak. Batua ez baizik, baturokoeak. Gipuzkoera esango genduke geuk. Omenen ere gipuzkoera osoa delako hori. Gaueko edo biharko gaia, barteke euskararekin. Ez dago hain urriti. Baina tria, ez zaitze samurtu, mamiak erak baino gehiago balio du eta.

ISOLOTTOKE KATEKIMA. Etor. Bilbo, 1971.

AMATINO

ERLOJU TA BIXITEGIA

Edoardo Chopeitia

Vergara, 11-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

ENTZUN GIPUZKOARROK!

6.000

TRESILLO ETA SOFA-OE

gure lantegietatik zuzenean

Sal-eroste Tartekorik gabe erosi - Sinets-eziñezko prezioak eta... - Egundoko ordain-erretasun!! - Eramanak **UTSEAN** euskalerri osora

Amuebladora COMERCIAL HISPANIA

Moraza, 3 - 14 - DONOSTIA San Marcial, 12 - IRUN

Ameriketako aizeak

QUEBEC, INDEPENDENTZIAREN ALDE

Quimper-en, C.F.D.T.ko militanteak, kazetariekin hizketan.

Joan den urteko urriatik, Laporte ministroa abertzale extremisten eskutik hil zenetik, Quebecarren egoeraz ez da gauza handirik alipatu izan. Ottawako gobernuak frantsesez mintzo diren lurraldeaz jabetu zirela ziurduen ta hemengoan askatasun egarria politikak ixilduerazi dituztenen ezarriaren soilki ote den galdetzen zan.

Baina aurtengo otsailan, Laporte izutako diputadu jarleku batezaren artean zen auteskudean, independentziaren aldeko den Quebecarren Alderdiak % 34 auterki beregnatu zuen. Prantzesez mintzo direnetatik % 50 alderdi honenik jokatu zuten.

Beraz, ingles semeek eramane duten jokabideak ez du ondoren haundirik jaso izan. Hauek beste alderdietan erabiltzen den bi eratako jokoa egin nahi izan bai dute. Batetik, represioa edo zigorraren indarra erabili dute ta bestetik, quebecarren independentziak berez ekarriko duen lan-eza ta kapitalen ihesketa alpatzen ahalagindu dira.

Baina quebecarrek, lan-eza ta kapitalen utsunea aurkitzeko beren independentziaren egunarte ez dutela zai egon beharrik oharatu dira. Gaurkoaz, Quebeco eskualdea Amerikako Kapitalismoa lehen gaiek eta eskulan merkea aurkitzeko bide bat baizik ez da. U.S.A.ko ekonomiek bere burua babesteko eratu ditun neurrien ondorenk ondo asko zipiz-tindu ditu Quebecoko bazterrak. Lantegiak kiebraz jotzen dute izan ari dira eta lana egin dezatekenen artean % 5,8 eta zenbait alderdian % 50 lanik gabe aurkitzen dira.

Bestetik, Ottawako gobernuak zigorraren bidez sortu nahi izan duen bildurrari jaramon haundirik eman zalonik ez dirudi. Ohial txuri batez estalitako hil-kaja bat bizkarretan eutsiz, poliziaren aurka egin behar-aren aurkitu dira beren hizkuntzaren alde quebecarrek eraturako manifestazio batetan. Hizkuntzen alde jokatzen dutenean ere, quebecarren independentziaren alde ari direla aitortzen dute.

Quebec askatu baten alde jardutea Kapitalaren Inperialismoaren aurka jokatzeko dela argi asko ikusten dute. Ingles semeen Inperialismo nagusia eta honen morral den Kanadako inperialismoaren atzaperraketak aldegitik bide bakarra Quebeco independentzia lortzea dela diote bertako guziek.

Era honetako borroka baten ondoren, beste bertako kapitalismo bat sortzea ezinezkoa ba da ere, ingles semeen inperialismoaren utsunen frantses semeen kapitalismoak beteki ote duen beldur dira. Gai honetaz sindikalarian buruetako batek hala ion:

«Kapitalismoa baztertu egin behar da. Makinak gizona txikitzen bait du. Areago horandik, inglesen kultura inperialismoa jasaitzen dugunok. Garai batetan, inglesak ez gineleko, katolikoa ta ezjakinak gineleko menpean egon behar genduen. Gaur egun, tituloen jabe gera, ingletuta geude ta apezengandik urruti gabiliz. Hala ere, menpean jarraitzen dugu... Patrol zerriak! Kapitalismoa desegiteko ta sozialismoa eraikitzeko iraultzaile izan behar bada, hori naiz. Iraultza bat demokratikoki egin daiteke, egoerak hala eskatzen ba du. Hura indarkeriaren bidez ere egin daiteke. Aukera Herriari dagokio».

Hau hala ikusirik, Quebecek zer esana emango duela ikus daiteke.

D. IZA

JOSE ZINKUNEGI' REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

NORK KUKURURUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

Ez. FAGOR,ek

sukaldian

"77" ren elkargoa, behartsuen sindikatoa

Ez dute izparringiek asko itze-gin. Estadu aberats eta indartsuen gorabeherak alpatzea errezagoa bait da, izan ere, Estadu txiki eta behartsuen ez diegu leku aundirik egiten gure lanetan, egia esan behar bada.

Ilumpe batetan sarturik hor edukitzen ditugu lotsagarri. Hemengo honetan bestela jokatzea erabaki dugu.

Behar ainhaz ez izan arren, oraingo biltzar honen garantzia aundia du. Irugarren munduko deritzan larogeta amabost —95— Estadu, Peru-ko Lima iri nagusian bildu ziran, urriaren 27-an asi eta azaroaren 5a arteraio. Ez da lehenbizikoa aldiz elkartzeko direla; oraingo hau irugarrena dute.

1964garren urtean Genovan egin zuten beren lehen biltzarra. Garai hartan 77 Estadu bildu ziren. Ordaz gero izen horrekin ezagutzen dira "77-ren Elkargoa" izenarekin, alegia.

Munduko komertzio arremantarako eta azkunde arazoetarako sortuta dagoen elkargoan (C.N.U.-C.E.D.) indar egiteko moldatutako erakundea da. Egia esan behar eta Estadu behartsu hauek ez dute ezer asko lortu. Estadu aberatsak ez diele behartsuen eskareri jaramonik egin. Behartsuek gero eta gehiago murgildu dira behartsutasunean.

1964garren urtean Estaduko errentaren % ko bat urtero aurreapenean sar zitezten, Estadu behartsuek laguntzea erabaki zuten Estadu aberatsak. Estadu bat edo bestez aparte, asmo eder hau ez da inoiz ere egia izan. Zori txarrez gainera, laguntza gutxitzen joan da.

Eman duen laguntza zer nola-koa izan dan jakitea, bestalde, oso interesgarria da. % ko bat horretan laguntza mota asko bait da, go, izan ere.

Laguntza utsak, luserako eta motzerako prestamoak, batzuk interres txikiarekin, besteak aundiarekin, jende pribatuaren inberzioak, denak gauza bat eta bera izango balira bezala, zaku berdinean sartu izan ohi dira. Ala eta gutiz % ko bat hori ez da lortzen. Lotsa-garria, balina ala da.

Areago oraindik, artzen duen gutxi hori laguntza den ala ez, zailantzan jarri ditek. Nere iritziz, itxurazko laguntza da. Laguntza baino zapalketa gehiago dala, esango nuke nik.

Komertzio arremanen eta prestamurabazien bidez Estadu indartsuek jasotzen dutena gehiago da laguntza izenean ematen dutena baino. Egia hau gaur egun inork ezin denek uka. Estadu aberatsen eta behartsuen arteko diferentziak geroz eta naharmenagoak dira. Diru ematen dute gero beste bide batetik obeto zupatzeko. Horrela ezin ditezke aurrera irten irugarren munduko Estaduek.

Gauzak honela azaltzea ez da gauzak bere onetatik ateratzea. Egia da Estadu indartsuek elkarrekin dituztela arreman estuenak. Komertzio eta diru-arreman gehienak estadu indartsuek elkarrekin izan ohi dituzte.

Irugarren munduko estaduekin arremanak izan gabe ere Estadu indartsuen ekonomia berdintsu izango litzake.

Politika aldetik begiratzen badiegu, gauzak besterik dira ordea. Indartsu izateko beste Estadu asko, menpean eduki behar dira. Munduko arazoetan zenbat eta Estadu gehiago menpean, orduan eta indar gehiago. Ekonomia-arrazoiak Ipar Amerikari guda bukatzeko eskatzen die, kaltegarri bait zaito. Lehen uste zan inperialismoak zuden beharra zuela ekonomiari bi-

Ez dute zai egon beharrik.

zieratzeko. Gaur egun garbi ikusten da kaltegarri zaizkiela.

Politiko arrazoiengatik batipat jarraitzen du gudan Ipar Amerikak.

Zer postura artu dute beraz. Egoera honela da ikusirik, Lima-n bildu diren 95 Estaduetako ordezkariak? Denak berdin ikusten al dute? Odol usten ari direla nabaitzen al dute?

Galdara hauei eman ditekian erantzuna tristea da zori txarrez. Lima-n artu diren erabakiak epeleria izan dira. Irugarren munduko Estaduen ahuldacaren adierazle egokia izan da. Biltzar horretan, lau puntu eztabaidatu dira bereziki.

1. Estadu behartsuenak zeon-tzuk diran erabaki.

Pundu honetan ez dira gauzak behar bezala eriti edo neurtzera iritzi. Ez zetozen bat kriterioetan. Estadu bakoitzak, bere egoera josten zuen behartsuen bezala, horrela diru gehiago lortuko zuen utzez. C.N.U.C.E.D. erakundearen eskutian utzi dute erabakia. Azkenean Estadu indartsue esango dute zein dan behartsuenetik behartsuena. Ondo dakigu Estadu indartsuek berriz beren itzalpean arkitzen diren estaduek izendatu nahi izango dituztela. Bide egokia bait da hori Estadu txikiak beren menpean jarrai eratzeko.

2. "77" Estaduen elkargoa indartu.

Asmo hau ere asmo utsean gelditu da. Nunbait 95 Estaduen artean diru rik ez dute idazkaritza edo sekretariatu bat osatzeko. Hau nahi zutenak Ego Amerikako Estaduek ziren eta batez ere Chile eta Peru. Ez alferrik ordea. Pundu honen ederki adierazten du. Zer eta noraino iristen dan irugarren munduko ahuldadea.

3. Diru-elkargo berria sortu.

Zenbait Estaduen asmo honen porrot egin du. Hemen ere Chile eta Peru izan dira ausartzenak. Hauen iritziz F.M.I., munduko diru-elkargoa, Estadu indartsu eta zapalitzailen eskutian dago. Elkargo horretan Estadu behartsuak bazterturik arkitzen dira. Beraz, biderik egokiena beste elkargo bat sortzea izango litzake. Iritzi honen aurka gogor egin duena Mexiko izan da. Denek dakigu Ipar Amerikaren kuttumena Mexiko dela; konprenitzekoa, beraz, Estadu honen postura.

Azkenean erdibide bat artu da, F.M.I.-k leku gehiago izatea eskatzea, alegia. Nere iritziz ez dute lortuko. Asmo on bat bezela hor geldituko da.

4. Base edo oinarritzko produktu edo omaltzak.

Hemen ere bakoitzak bere alde-ria tiratzen zuen. Izan ere zenbait Estaduen artean, produktu berdina saltzen dituztelarik, borroka bait dago.

Elkarrekin konpetentzia ari-

tzekal kaltegarri zaiotela eta indar-

tsek berriro ere zupatuko dutela

ez dira jabetzen ordea, Dena dela

eskaera batzuk behintzat egitera

irritsi dira.

Hauetara eztabaidatu diren lau

puntuak. Gauzak garbi esateko,

egoera tristea agertzen digute. Ez

dira erabaki sakon batzuk artze-

ko gauza izan. Izan ere, hemen

galdera bat sortzen da azkenean:

Estadu behartsuen agintaritzan

dauden interesak zeintzuk dira?

Beren interesak, erriarenak dira

ala indartsuenak? Agintaritza zer

eta nola lortu dute? Estadu indar-

tsek ala nahia ez al daude agin-

taritzan? Eztabaida edo biltzar

honetan erabaki sakonik ez artzea,

ez al da orduan konprenitzekoa?

Juan ELUSTONDO

— OINAK SENDATZEKO — OINETAKO BEREZIAK

— OINETAKOAK EMAKUMEENTZAT BAKARRIK

Luísen Eparantza, 2 (Zabeleta Izkifian)

— DONOSTIA —

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

Zuzengabekeria Brasilen (II)

ZERGATIK EGIN NITZAN "GUERRILLERO"

Ez dut maite GOGORKERIA. Erakundeetako (instituzio) gogorkeria porrokatuko, ez dut uste bide egokia danik, erriaren baitan indar eta armakiko beste GOGORKERIA sortzen. Odol izurte eta eriotza oso gutxitan ditezke naiko indarreko, erakundeen gogorkeria apurtzeko. Bide orretatik, geineta, leen baiño okerrago jarraituko dute gizarteko zuzengabekeria. Bide gogorari ez derizat Ebanjelioaren bidea.

Zer egin? Besoak tolestatuta zuzengabekeriak sufritu? Ez orixe; gizarte-aldaketak egiteko biziki borrokatu bear dugu, baiña odol izurketarik gabe; Gandi, Lutero King eta Helder Camararen bideei bide zuzen derizte eta ondoren ederrenek gizartearen aurrerapenerako: Violencia pasiva derizta bide oni. Gogorkeriak bidea baiño zaila-goa da beste bide au. Zuzengabekeria eten gabe salatu bear da. Erlijio eta politika aldetik erantzukizuna duten guziek oi ugin bear dute injustiziaren aurka. Lantegietan opor aldiak eratu bear dira. Huelga bidez, kale jiretako manifestazioz, zampatutakoek super-tu bear dute. Zapaltzaileei ez zale pakean bizitzen utzi bear erakundetako zuzengabekeriak gizartetik uratu arte.

Ez dut maite GOGORKERIA. Erri batzuetako bizi-moldea ikusita, ez naiz arritzen ordea gazte askok, mendira jo ba dute iskitillak eskutian dituztela. Etsipen-desesperazioak indarkeriara makurtu ditu. Erakunde gogorren kateak apurtzeko, itxita ikusi dituzte bide guztiak, eta gogorkeriari eutsi bearrean arkitu dira. Emen eta an "GUERRILLEROS" izenez ezagutzen ditugu. Amerika bean

orrelako asko da. Ontzat artu ez arren, konprenitzen ditut.

Brasilen "Fautizaille Mugimenduan (Movimiento Revolucionario)" izenekoa elkartuak daude "GUERRILLEROS" izeneko gazteak. Oetako bat oraindik orain mintzo da Temoignage Chretien, Parisko asterokoan, Jakiña, bere izena isilpean gordetzen du. "ZERGATIK EGIN NITZAN GUERRILLERO" izenburuz, bere arrazoiak damaizkigu gazte onek. Bere itzak ez dira txantxetakoak.

"Gogorrekio dotriña zabaltzen dugula... Gure burutapen. Ideologia ez dela emengo, kanpokoak baizik... Erbesteko aginte-indarren eskuetan gaudela. Kanpotarrek, de-nean zuzentzen gaituztela. Gorroto eta elkar ikusi ezin zabaltzaile baizik ez gerala... eta abar. Itxura ontako salaketak eten gabe egiten zaizkigu.

Itzak, itz utsak; zentzunik gabeko salaketak auzuek. Brasilgo Reboluzioaren aurkako salaketa auzuek gusiz arrazoi gabeko salaketak dira.

GOGORKERIA

(1) Milioiak zapaltzen dituztenen GOGORKERIA da egiazko gogorkeria; zaratarik gabe iltzen dutenen GOGORKERIA da egiazko gogorkeria; Langille eta langilleen semeak ondazten dituztenen GOGORKERIA da egiazko gogorkeria. Gogorkeria onek izen bat du: "MISERIA".

Milatik, bost eun aur iltzen dira Recife, Casa Amarela deritzan auzoan.

Urte beteko berreun aurren artetik, eun eta irurogei ta amarrek bizi gaitzen dute Santa Katarina Estaduan. Sukar oriz (fiebre amarilla) jota, ogei ta amar miloi bra-

sildar arkitzen dira. Papera izeneko gaitzarekin ogei milioitik gora daude.

(2) Nork iltzen du gure errian goitik asita bearaño? Elbarri, ezertarako gauza ez direla, NORK burutzen ditu gure jendeak? Terroristen balak ote? Ez; MISERIAK. Ez-bear gorri eta Miseriak dira, Brasilgo erriaren gaitz ikaragarriak. Gese eta jan-eskasiak dakazkien gaitzak lur jota uzten dute gure erria.

Brasilarren artean milioiak eta milioiak gosarik, aski jan gabe, arkitzen dira; bitartean millaka tonelada janari —Brasildik kanpora salzeko— daramate. Esate baterako aragia. Atzerriko izotegi Kompañiek (Armour, Anglo, Swift) Brasilgo aragia erosi eta erbestean saltzen dute. Bitartean gosarik iltzen erria. Au ez ote da benetako GOGORKERIA?

Ogei ta amar milioi eskola-gabeko (analfabets) arkitzen dira Brasilan. Leen mailako eskoletan sartzen diran mila aurretatik, iru bakarrak iristen dira beren ezizeta Ikastetxe nagusian (Unibersidadean) osatzera. Aur geinek leen mailako ikasketak ez dituzte amaitzen. Ministro berriek arazo an antolatu nai izaten dute; guziek ordea bide berdiñera dijoaz: Esta-duak, arik eta parte gutxien ar dezala ikasketan —Ugaldut ditezela bakar ikasketak (enseñanza privada)— urrik eta uscan danden eskoletan kaltetan. Eta egoera negar-garri onen aurka altxatzen diran ikasle-estudiantek makildu eta zigortzea.

Zein dira GOGORKERIA onen errua dutenak? Lantegietako NAGUSIEK, beren langilleak jornal kaskarrekin daukatzelako; Lu-ralde aundien JABE diranek, be-

ren langilleei uskeria bat ordainduaz, aien odol eta izerdiz baltatzen diralako; Ipar Amerikako IMPERIALISMOAK, leen ain gaizki zaitutako ondasunak beren dolarrez zurrupatu eta salmentara atzerria daramazkitelako; JENERALIAK, gauza guzien gaitetik, armen indarrez egoera triste oni eutsi eta iraun erazi nai diotelako. Charles Elbrick, amerikar enbajadorea, Guerrilleroak atxilotu zutenean, GLOBOK (Brasilgo Periodikoa) esan zuan: Gizonaren bizitza beti da errespagarri. Bitartean, minutu bi aur iltzen dira Brasilan; eta Globok ba du erantzukizuna, beste askoren artean, aurren eriotza auztan.

(3) Brasilgo egoera izugarri onetan, pazientzi aundiaz jokatu du erriak. Buru-makurtuta beren zapaltzaileekin bizi zelarrik, ez zuan leengo tiroa Erriak bota. Bide paketsuen bitartez erriak burua jaso eta zuzengabekeria zapaldu nai izan du. Agintari-aurkaraketa egiteko botolara jo zuan erriak, nai jakin desberdiefeko indarrekin borrokatu bear zuala: Erriaren etsiak ziran diru jabeek eta botaziotan erruz zerabilten erria azpiratzeko; Erriko eskoia gabeek ere ez zuten botorik. Bentaja aundiak zituzten etsaiek. Erriak ordea borrokarri gogor eldu zion eta gero eta garbiago ikusten zan bera izan-go zala irabazte.

Nork galarazi dio Erriari DEMOKRAZIA bidez agintari izateko? Aberats eta Ondasun Jabeak. Oiek erosi zituzten Jeneralak; oek golpe de estado baten bitartez agintaritzaren jabe egin ziran eta Erria berriro leen baiño okerrago utzi zuten".

(Jarraituko du).

Arostegitar Jokin

Goserik dagoen brasildar ume bat

ausnartu dezagun donostiko aurrezki kutxa municipalean ipiñitako kontu-irikiak egin dezaikegun laguntza

Oraindik orain arte ez jakin nik Donosti'ko Aurrezki Kutxa Munizipala'k ere baditula kontu-irikiak! Amaika alpe-rrikako ibilli egiña nauzute. Orain berriz, etxeari dagozkionak eta beste zer-nai kontu, nik pausorik eman gabe, Aurrezki Kutxak ordaintzen dizkit. Nere kontu-irikiko zenbakia artu ta txeke bidez egiten det guzia. Gero Aurrezki kutxak nere kontu agiritik kendu ta kito. Nik artu ditudan nekeak eta galdu ditudan orduak! Biotzez dizuet:

Ezarri gaurtik Donosti'ko Aurrezki Kutxa Municipalean kontu-irikia ez zaizute damutuko ta.

**DONOSTI'KO
AURREZKI KUTXA
MUNIZIPALA'K**

"ZARAUZKO ERRI ARAZOA" DALA-KOARI ARGITASUN ZENBAIT ONDOTIK

Oraintsu Z.A. tik artikulatu bat eman ziguten. «Zarauzko erri arazoa» zekarren idazpuztat. Ta Z.A. tik bertatik adierazten zigitenez, «interesgarria benetan, erriaren arazo sakonak aztertzen bai ditu». Interesgarria eta bidezkoa egia osoarekin baletor. Bestela nahasbide gerta ditek.

Zarauzkar direnak ba dakite ondoko frantziskotar konbentu horrek, bai erlijio aldetik, bai kultura eta sozial aldetik, Zarauzko erriaren onerako burutu duen lana: alpagarria ez ezik, arrigarria izan baita. Baina Zarauzko izaera axaletik bakarrik ezagutzen dutenek, artikulatu hura irakurrita gero, pentsa zezaketenez Frantziskotar konbentu ahazturik eta bezterturik daukala Zarauzko erriaren arazoa, eta pentsamendu hori egiaren eta justiziaren kontrako litzakeala, aitortu beharko bertatik.

Orreagatik argitasun zenbait eman nahiz nator bakarrik.

1.—Lehenik hauxen da adierazi nahi gendukeana: Zarauzko «Elkarte ta Entidadeen Batzorde» hori erriaren izenean eta «partetik» dator, berak aitortzen dutenez, Gehiagie esatea ez ote? Iskribu hori kalean azaldu zanean, etxerik etxe zabaldu bai zen lehendabizi, eta gero Z. A. ren orrietan batez ere, iskribu orren kontra Zarauzko erriaren sortu ziran giroak eta protesta biziak ere gauza bera erakusten dituela, nik uste, alegia: «Batzordekoak» ez zutela Zarauzko erriaren balmenik. Ez eta gutxiago ere...

2.—Zarauzko Frantziskotarren konbentu hori erriaren zerbitzari lotuta bizi izandu da beti, eta, urteak zehar, aparteko kultura eta sozial eragin itatsi diola Zarauzko erriari, aitortu beharko bertatik. Ez daukagu «Primera Enseñanza»-ko eskolak, komertzio eskola, laboral eskola, ikastola ta abar gogoratu besterik. Gaur egun mila bat inguru izango dira eskola hoteletan dabilzan ikasleak. Ta lan hori dena aurrera eramateko behar ziran mailuxetatik gehienak eta etxeak eta beren barazko zatirik bikainenak, isil isilik eta infortxok eskatu gabe, luzatu ziran Zarauzko frantziskotar konbentuek. Orainaxe bertan ere ogelgik gora dira eskola hoteletan malsugintzan daukan erlijioeskoak. Ta uskeri lotsagarri bat kobratzen dutelarik gainera. Ta hori gutxi biltzitan auzo erriatetik eskola hoteletara dotozen larogel mutikori edo, konbentuan bertan ematen zale bazkaria ere.

3.—Zarauzko konbentuek salmentan atera duen barazta pusketa, nik dakidenez, beharrak eragina izan da dena, hau da: Ordenako zorrak, zerbitu bederen, arinduz nahiez egina; eta ortarako eskubide osoa ez ezik, obligazio estua daukaten gero, ezin asiko gora erriko eta auzoko kanpaliak jotzen. Are ta gutxiago zor hоек denak, fraileen onari ez, baizik eta Euskal Erriaren eta gizaitearen aurrerapenari eta onari begiruta sortuak direnean. Orreagatik «Batzordekoak» «Populorum Progressio»-tik eta «Konizilio Batikano II»-tik aterata eman zituzten pasarteak, beraz, ondo baino obeto dauke, baina gure «arazo» hontatik urrutu ka da marrean dabilzela, aitortu beharko: zeren eta zorrak ordaintzea bai da gizonak, eta fraileak, lehenik daukaten sozial eginkizunik estuena eta beharrezkoena.

4.—Alta Probintzialak alkatetaren bidez emandeko erantzuna bidezkoa dela, uste dugu. Ta ederkari aski esaten du gainera: «Salaketa honetan erriko eta eleizaren legeak ongi bete ditugulakoan gaude». Ta nik ere, Batzordearen iskribu hori bi, iru aldi irakurri ondoren, ez dut inondik ere asmatzen zertan edo nola joan diran erriaren eta eleizaren legeen kontra.

«Batzordekoak» elkarriketa bat eskatzen zuten gainera, eta ainbeste eta gehiago emango zirela, nik uste. Ta arazidie izan dezila demenztat. Baina Alta Probintzialaren erantzun horretan gauza batek eman digu aparteko poza, azkeneko perpausa jator harek naski: «Zarauzko erriaren elkar jotzekin jarraituko dugula sozio-kultural eta erlijioarekiko ditugun kezka gutzietan zigor egin dezaket». Eskerrik asko, Alta. Ta jarraitu die hortatik Zarauzko erriaren onerakoi.

disco berriak

«Hegosa» etxeak eskeifi ditzki gu bi disko benetan arrigarri: «Baztango Dantzak» (1 eta 2). Arizkongo txistulari den Maurizio Elizalde josten ditu musika zahar ere eskoak, gure Erriaren sarea aztertzekoan laguntza aundia izango diren doiñuak.

Ikus dezagun disko beraien azalean barruko musikaz diona:

Mutil dantza bezain dantza ezaguniki eta folkloristez okerrago erabili denik ez bide da beste dantzarik. Halakoxe aire zahar bat ba du izan ere, arras ximple da bestalde, baiturdi dantza honen adierazpen garbi eta sano bat ematea arras zaila ote den.

Sozial giro batetan sortu dira dantzak: sozial giroa dute beren helburu eta jomuga; dantzan biltzen da herria, hor garbitzen bezala da. Dena dela, esan dezagun, Nafarroa zahar, hautsi, erdibitu, erori, baina horiek goiti beheti oraino bizi den eta biziko ere den Nafarroa honetako dantza hau dela Euskal Herri gutziko dantzetan sozial giro nabarmenena ageri duen dantzarik ederrrena.

Gauza bizi bat duzu Mutil Dantza, eta ez hor nonbait galdurik eta ahazturik zegoen eta folkloristek zokoren batetik argitara ateratu duten dantzaxo bat. Ezta hor nonbaiteko profesionalak dantza de-

zaketen dantzaren bat. Dantza da, ez besterik. Eguzkia gora denean, baztandarrek-eta menderen mendetan dantzatu dutena eta oraindik ere dantzatzan dutena. Urte oroz berritzen den dantza. Otsondoz besterik heldu diren erreka zuloetako ur gardenak berritzen diren bezala. Herri baten amasa eta hatsa bizi duzu dantza honetan. Herri zahar baten dantza, herri zahar baten amasa, zahar delarik ere ez baita aski zaharkiturik, bizi nahi baitu, eta nahi duelarik biziko baita, aitzina aterako baita.

Dantzaren aireak, arras fresko dirau: dantzaren mugimenduaren irratiasunak eta bere ritmo zaharren zoragarriak. Euskal Herriaren garazia, indarra eta serioetasuna biltzen bezala ditu.

Maurizio Elizalde txistulari jaunari esker, Herri Gogoak, diska batetan aire zoragarri hauk eskaintzen dizkizue. Ez tira hemen Mutil dantza aire gutziak, Hasiera bat besterik ezta hau. Gerora, aire gehiago emateko asmotan baita Herri Gogoa. Gauden horri begira!

Bidasoan harantz honantz, bizi bizirik dirau dantza honek. Lapurdin eta Nafarroa Beherean, «Muxiko» izenez da ezagutzen. Mendien bestaldetik bai mutilek bai neskek, berdin dantza dezakete. te.

Hiru puska edo zati diferent du Mutil dantzak: lehenik, dantzarako agur edo gonbit bat duzu; lau dantolinagunak, txistulariaren inguruan inguru bat osatzen dute, pauso bat hemen beste bat han konpasari batera ez dagozkiola, eta erlojuaren orratzak egiten duenaz bestaldera egiten dutela, eskubian txapela eta ingurumarian bildu den jendea «Aunitz Urtez» esanaz agurtzen dutela. Handik berehala dantzariak sartzen dira: lehendabiziko biren eta azkeneko biren tartean gelditzen dira, eta lehengoek bezala herria agurtzen dutelarik. Ingurua osatu dutelarik bigarren saila hasiko da, hots egiazko dantza derdun, buruan txapela eta gorputza lerdinik, besoak noranahi libre eta begiak aurrerat tinko, dantzari ha-

HERRIKOI-MUSIKA SORTA

BAZTANGO DANTZAK 1

sera eman diote. Bi mugimendu du dantza honek: lehenbizikoa nor beraren inguruan, hots rotazio mugimendu deritzana, eta translatio deritzana bigarrena, aurrera eta atzera, aurrez eta saiheska txistulariaren ingurumarian, inguru handiaren muna eta erdigunea txistularia baita.

Musika aireak, frase melodika arras diferenteak dituzte, bata bestez zerikusirik ezutenak: 8 konpasetakoak batzuk, behin eta berri berritzen direnak, eta 16 konpasetakoak beste batzuk, sekula berritzen ezitena. Nolako konpasak halako pauso koreografikoak.

Mutil dantzaren hirugarren zatia 20 konpasez osaturik dago. Nahiz eta airea geldia goa eta mantentzea duen, dantza are biziago du, izan ere, itzuliguru gehiago ematen baitute, eskuz hiru txalo edo artako ematen dutelarik. Txaloka ari direlarik ezkerreko ankaz lurra jotzen dute.

Herri Gogoaren Herriko Musika Sortak gure euskal musikaren doinu eta soinu zaharren berri ematen jarraituko du. Horretarako, diska berriak argitaratu emanen du. Dena den, Mutil dantza ez du baztertera utziko. Oraingo honetan, Mutil dantza osorik ezpazdugu eman, gerokean ematen salatuko gara, bai dantzaren teknika berezia adierazten ere.

Hori egiten dugularik, ematen ahal digu gure Herriari, Aunitz Urtez, Arazo gaineke Oteizaren harritzko apostoluak eman nahi izan ditena. Lope Agirriaren Herri izan du zan Arazo. Ez bortziki eta irmoki erantzuten jakin zuten euskalduna. Jarrai dizalagun Oteizari, Lope Agirriari, bete ditzagun gure lurroak Baztango aire zaharrez, bai hemen bai mugaz bestaldean, orduan biziko baita gure Herria, orduan beteko baita Pio Barojak hain maite zuen amets hura: El País del Bidasoa tierra franca de Europa, refugio de los maltrachos caballerunos, besoak noranahi libre eta begiak aurrerat tinko, dantzari ha-

Euskal Jaialdiak Durangon -1971-

Ba da urtebete, Urkixo ta Ibarra Juliari omenaldia eskeifi bear geniola erabaki genduala. Bide batez, Durangon 1886 garren urtean ospatu ziran Euskal Jaialdien berritzea ere egoki irudit zizagun.

Onela joan dan gizaalديو oroitza ta Urkixo jaunaren goratzarrea gogoraldi berean lotu nai genituan. Izan ere, Urkixoren aalegin argiak, gure erriko euskaltzalerik bikainenak eta atzerrietako ikuntzalaririk aipatuena, egoki baino egokiago bildu zituan bere aldikari ezagunean, euskeraren alde lan egiteko.

Egunak eta ilabeteak joan dira atzerreko, baina gure asmoak ez zuten bear zan giro ta aukerarik sortzen asmo eder oiek mamitzeako. Legez egin ziran eskabideak, eta uste degunez, orainaxe aldu zaigu, bear genduen aide ta aizea, asmo eder oiek egia bihurtzeko.

—OO—

Jaialdi auren giroa, ontatik igarriko deute besterik gabe; baina esandakoa, xetu dezagun obeto. Leendik zerbaite egina dugu, egunkarietan Urkixoren omenez idatzitako lanik ederrerenak saritu genituan. Ta ongi da egin dana. Orain egindakoa osatu egin bear degu Euskal Jaialdirik burutsuenekin.

Aurrena, jai aietan Julio Urkixo bere «Revista Internacional de Estudios Vascos»-etik egin zian euskal-jakintza barruko billaketak-lana berritu bear genduke.

Ortarako sari ta beka banaketa eratu nai genduke jai aietan:

1.—Euskal-izenen zerrenda eta Euskal Erriko Andre Marien izen-gotikiak bildu nai genituzke.

2.—Euskal-idazle zaarren liburutegi-akueratua sortzen ere sailatu bear degu.

3.—Euskal-jakintza sailleko aalegiak elkarikidetu ere egin bear de.

4.—Durangoko lurraldeak Nafarroko Erregeekin izan zituan diran manak aztertzea ere, egoki litzake.

5.—Durangoko Merindadeko SAR-SAILLAREN izenpean, gure alderdi ontako gai jakingarrien aztertzaille, TXAPELKETA nagusi bat eskeifi nai diegu. Gai oiek era askotakoak izan ditezke. Ona baitzuz:

a) Durangoko Auzi-Barutiko Eskubide ta Legetza.

b) Durangoko Auzi-Barutiko politika ta diruketa antolabidea.

d) Durango aldeko Eliz-Kondairak.

e) Durango aldeko etxe-eraketa-aren eta urigintzaren bideak.

f) Durango aldeko gizon argien bizi ta lanak.

g) Musika-lanak Durango aldean.

h) Durango aldeko Dantzaketa.

i) Durango aldeko irakolak.

j) Durango aldeko Diruketa-antolabidea.

6.—Euskal-elkarriketa eokienari eskeifitako saria.

7.—Euskal-Olerit Saria.

Ortik kanpora ere, beste sail askotako jakintza-lanak ere saritu nai ditugu; onela, gure erriaren aberastasuna ager dedin onelako atzer-lanetan. Eta au, jakintzuei ezeki, erriari ere adierazi nai zaito bere mailako ekietan. Ortarako eroso etorriko dira EUSKAL-SOINEKOEN erakusketak Euskal-Jaialdeko prestatzekotan zegoena.

Eta ona emen egun oietako ageribidea:

1.—Abesbatzen Sinfoni-saloak, Durango aldeko musikalarik sonatuenak ezaguaraziz. Or daude aitzatekoak: Altuna, Bernalea, Ezrila ta Zubiaurre.

2.—Euskal aulek bide dirala, musikalarik oien lanak ere argitadun nai genituzke.

3.—Euskal eritilarien lan-erakusketak. Margolarienak dirala, zizelkariak dirala, buzingintza dala, marrazketa dala, grabatzaileak dirala... gure arte-erakusle guziak ezaguarazi nai lirateke.

5.—Liburu-erakusketak.

6.—Gai oietaz iketaldit-sailak.

Egun beretan, Dantzaaldi, zine-agerpen, antzerki-saio, erri-kantaldi, bertolari ta euskal-joko ta lelaketa aldiak ere eskeintzekotan gora.

Jai oiek leenago egin nai ziran, baina azkenetako datorren urtean erakuto ditugu, Apirilaren 3an aisi ta 9rarte jarraituz, emurteburuaren azkenetan.

Ilaren 3an, eleizkizunak asiera emango dio jaiak. Aren ondoren Urkixo zanarekoi itzaldi-saila izango da Aren giza-maila, billaketak-lana ta abar. Onela jarraituko dute urrango egunetan, ilaren 8a ta batez ere 9a, jai-gailur bezala ospatzeko nausiki.

Egitarau au bere maila batean betetzeko, eritilari, jakintza ta gure gizon argi denen aalegiak bear-ko ditugu; ta gure agintari ta diru-etxeak ere, beren laguntza eskeifi bear-ko die langile oiek, beren atzer-lana arik eta zabal eta zuzenen burutu dezaten.

ERATZAILLEK

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserriar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; Gañera esne putzuak, Oñek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

TRANSPORTES

azkarERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK
Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gasteiz, Jerez de la Frontera, Cádiz, Al-
cante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander,
Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astero: iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Merretara Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonok: 450313 eta 459723

Autdo 1381

MITXELENA

BITXITEGIA - ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)

Alda. de Francia, 1

IRUN

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros
Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyak

Ongarri ta abonak

Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta aber

Torelavega'ko Perira Joan

etorriak

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte be-
tetzean, orain arte bezala, gure Probintziaren alde
lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar
guztiak.

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago
Donosti'ko txoko baten,
bein ezagutzen dutenak zintzo
takite aruntz joaten.
Nai dan aukera ba-dezu beti
jaten bezela edaten,
oberik ezin arki ditek
merke ta ondo ematen.
Fermin Calbetón, 4

DONOSTIA

ZERUKO ARGIA
BIZKAIKO ERRI
AUETAN
SALTZEN DA:

MARKINAN

M. Loli Agnaga,

Artibay, 24

SONDIKA-ASUA

E. Astarloa

LARRUSKAIN

Parrokia

GERNIKA

Ruiz Bustillo

ONDARROA

M. Zulaika

BILBAO

Liberia Armendáriz

Dr. Arelliza, 50

Liberia Azkategui

Cinturera, 4

Liberia Bilbaina

Plaza de los Mrtires, 2

Liberia Verdes

Correo, 7

GALDAKANO

J. Altuna

Urreta, 34

ABADIANO

J. F. Zubero

S. Prudenziolo, 7

FABRICA DE HERRADURAS Y LAMINACION

PERRA TA IJEZTA LANTEGIA

Jose Azurmendi

Urrutizkiña: 89 10 12

ORMAIZTEGI

ARMERIA BARRENETXEA

ERA GUZTIETAKO SU-IZKILLU,

KARTUTXO ETA EIZTARIETAKO TRESNAK

Erri enparantzan

ORMAIZTEGI

Urrutizkiña: 17

BERRIAK

CONFECCIONES JUANI

GIZA-EMAKUMEENTZAKO ERA GUZTIETAKO JAZKI

ETA SOÑEKOAK

Irizar Gotzaiaren kalean 1.º

ORMAIZTEGI

Urrutizkiña: 13

CONSTRUCCIONES ELECTRO - MECANICAS

TXIMIST - INDAR - MAKINAGINTZA

José María Lasa

ORMAIZTEGI

BURNIZKO BURDI OLA

ERA GUZTIETAKO AUTOBUS

ZIRGA EDO REMOLQUE

FURGIO TA ABAR

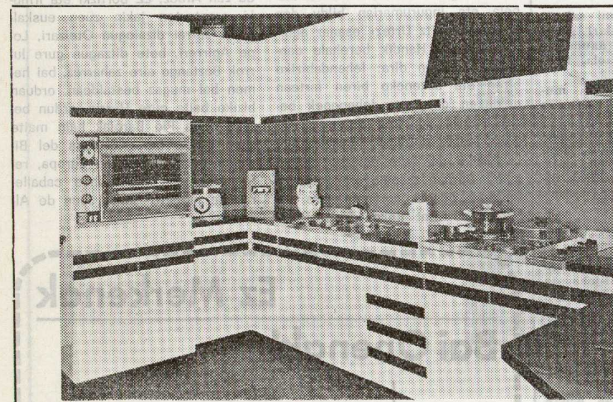
ERATUTZEN DIRAN LANTEGIA

irizar, s. c. i.

Urrutizkiñak: 891546 eta 891547

(bi urrutizkiñi ari)

ORMAIZTEGI'N

yany

Sukaldeko Erredizak

Egillea:

FELIX ECHAVE, S. L.

Apartado, 23

Urrutizkiña: 89 17 54

ZALDIVIA (Gipuzkoa)

PERFILES LAMINADOS

EN FRIO

PEYDESA

BURNI - METUTAKO

ERTZ - ORRAZAK

OZTETAN EGINAK

Urrutizkiña: 891661 - 881414

ORMAIZTEGI

B

BIURRARENA

- Exkabadoraen salketa eta konponketa.
- Karga lanetarako kutxare bereziak.
- Konponketak bertan egiten dira, ekar-eramatzen ibilli gabe.

Landola eta ofizina: Zamalbide Auzoan.

Urrutizkiña: 354034 - 35

ERRETERIA

Salmenta: Ergobia Auzoan, 2

Urrutizkiña: 35 92 07

DONOSTIA

**DEMAG
RICHLER**Comercial Pagador S.A.
COMERCIAL DE MAQUINARIA

ORMAIZTEGI

ARDURA

Urtetik urtera Ormaiztegioko pestak dirala-ta Z. ARGIAN argitaratzen den orrian honako gai hau alpatzea bidegabekeria eta burugabekeria irudi lekiok bakarren bati. Alegia, gaila —euskerara Ormaiztegin—, ez dela oso egokia pesta egunetan alpatzeko. Bainan gu baitzean gagoz, arazoa badelako ez genezake ahantz.

Gezurra badirudi ere Ormaiztegi gila kaletan, denda, taberna eta etxetan euskerara gutxitxo egiten dela gauza nabarmena da. Nabarmena, aski delako kanpotik bertara iritzi eta zer egiten den entzutea: ia erabat erdiera. Eta ez erdiera arrotzen arrotan, bertako jendearen ahotan baizik. Zergatik? Agatik erantzunda ezin utz galdera.

Da dakigu, bai, ikastola ba dela, baita jakin ere une ugari joaten dela eta herriar sal bat gauza aurrera irten dedin gogor saiatzen ari di. Bainan hori gutxi ez da nahikoa, asko izan arren, euskeraren arazoa zuzentzeko. Zer delatza? Geroa zer nolako den ikusiz gero oraindik jende asko tiantta-

leko pikutan dagoela dirudielako, eta osatzeko garaia aspaldi etorria da. Hizkuntzarekiko matutia aspaldi jo zuen.

Behin gehiagotan, gezurra dirudi makifiatxo bat gauzatzen aurrera, oso aurrera egin duen Ormaiztegi euskerara ez gehixeago estimatzea; horrek garbi adierazten bait du herri baten eta Kultura baten bizitzan hizkuntzek duten garrantzia ez duela batere ezagutzen, edo ezagutzen bada ez duela beintzat aintzakotzat hartzen, mundu gutxi hizkuntzalari eta jakintsuak bat bait-datoz hizkuntza baten eriotzak kaltea eta galera dakarkiz gizararen kultura aberastasunetan. Bestalde, Kondairak erakusten duenez, herri batek bere hizkuntza gaitzen baldin bada, berealaxe bere izakera berezia utzi eta arrotzu egiten da kanpotarrek mendian dutelarik. Frantziako Napoleon errege batek esate batera, Italia Frantziaren mendean jartzeko erabakia hartu zuenean, garbi ikusi zuten bere eginikizuna. Itatia guztian, mutur batetik bestera, frantzesera ipini nahi izan

zuen Italiako hizkuntza ofizializat, italiarrak era horretara frantzezuz gero erreago menderatu ahal izango zituelako.

Dena dela, orainarteko arrazoiak norbaiti apalegiak iruditzea ere gerta ditzekena da eta giza honetako kezak burutan erabiltzea ere bai: "euskerara gazteak ikasteko traba da". Egia ote? Traba, benetako traba, gazteak ikasteko eta ikasi arazteko bitartekoak dira. Euskerara ikasketak egiteko, karrera bat aurrera ateratzeko oztipo omen da. Hori ere entzun izan oi da. Bainan karrera bat egiteko aletara iritzi eta euskeraren trabagatik nor gelditu da ikasi gabe? Hori aitakia irizten diogu, eta ez ikasketak arazolari bestelako oztipoa, garbi bait-dago hori, gauzak behar bezala, doazenez, ez dela aldararmaila ibiltzeko traba. Bestela, nola ditzake zalantza hori labait ere gaititu eta jo ta ke euskeraz ikasten ari diren unibertsitario euskaldun berrien joera?

Esanak esan, munduko ordutara jartzea gauza onuragarri eta poz-

Parroquia de Ormaiztegi.

garria litzake Ormaiztegin dagoen gauza on eta aberastekin batera hizkuntzarekiko ardura puska bat azalduko balitz.

ZUBIA-k

SISTIA GA

ESMALTE - DIRDAITSUAK, BERNIZAK, METAL - IRARKUNAK

Urrutizkiña: 60

— ORMAIZTEGI —

AIZAKINAK - LEGUNKARIK
ETA DEZTEREAK ETA ABAR...

VENTILADORAS, PULIDORAS
Y ESMERILADORAS

Urrutizkiña: 891746 - 891370

ORMAIZTEGI

OSINALDE - Garajea

GRUAREN SERBITZUA

GARBITU TA KOIPATU
BERBILAK - KONPONKETAK
Urrutizkiña: 56

TXAPA - PINTAKETA
GURDI - JANTZIAK
ORMAIZTEGI

INDUSTRIAS
METALICAS
DE
QUIPUZCOA, S.A.

GIPUZKOA'KO METAL
LANGINTZAK, S.A.

Ofizinetako maila ta erredizak.

Mantenu ta Gordelekuetarako alda-
bera ta salgalak.

Urrutizkiña: 891030 - 891834
ORMAIZTEGI

BAR PABLO

JAI ALAI ETA BIKAINAK
SAN ANDRES JAIENTAN

— ORMAIZTEGI —

ITXAROPENA

Gizonak, ederki dakigunez, itxaropen bat bear degu, itxaropen bat ere badugu arkitzen gizontasun gogoa aztueraiz egiten degu.

Begiratu dezagun gure bizimoduari eta ikusiko degu nola denok bizi geran itxaropen orren atzetik.

Batzuk izango dute eizea, besteak arrantza, besteak Urtain, besteak lantegian diru asko irabaztea, besteak nere bizi moduan besteen onagaitik zerbat egitea ta abar.

Itxaropen ori bizi degun bitartean ongi arkitzen gera, baiñan zorrik bategaitik itxaropen ar lurperatzen bazaigu, orduan gure bizimoduak bukatu da edo bizi nai badegu beste itxaropen bat artu bear degu. Ta emen dago kokxa. Zergaitik mundu ontan askotan lurperatzen zaizkigu itxaropen auek; ta nik esango nuke garrantzi gabe bokoak edo bear duan albeste garrantzi ematen ez diogulako gertatzen zaigula ori. Gauza guztiak ainbeste bere mailak dituzte ta baikoitza bere lekuan jarri bear degu.

Gaur eguneko egoerak edarki erakusten dituzten bezela, gizonaren azken itza ez da futbola edo eizea, baizik bere bizia. Orreagaitik gure eginia guztiak jarri bear ditugu bizi ori eusten ta orduan bizi ori izango da aurreneko itxaropena, gero etorriko dira gañontzekoak.

Iritzi auek orrela ikusita ezin degu onartu gaur egunean orrenbeste ikusten diran giza-oker-jakabideak. Gure aurren-itxaropena bizia bada nolaz ez degu ezer jakin nai gure ondoan ezinik ari den langille orreagaitik, zergaitik egunerokoa artean atzekoaldekutik asten gera irakurtzen, askotan aurren alde batzertuaz?

Politika interesatzen ez zaigulako edo gu sartu gabe ortzen daudelako politikuak beren gauzak arreglatzeko ta orduan, zergaitik jarritzen gera orrenbeste ordu pasa lantegian ta familia aurrera atera ezinik gabiltzanok?

Ezin gera aztu politikagaitik, gure eguneroko ogia baita. Politika

txarra bada gure bizimodu ere antzerkioa izango da, ta ontan parte artu bearra daukagu.

Bertan parte artzeko ez da bide oberik gure aberriagaitik gelago konturatzeta baiño, orduan jakingo degu zerbat gelago besterengaitik ta gure bearrean arkitzen ditzan orren, egongo gera laguntzeko ta orrela guk bear degunean, laguntza-ordaila izango degu.

Onak ez du esan nai guk beti prest egon bear degula ta besteak nai duana egitea libre dagola. Ez, besteren bizimodu aldrebasa bada guk ezin degu ontzat omen, gutxina uste degunean izurratuko bait guk, baitteke arpegi ez egitea baiñan naikoa da beste bati egitea, aberria ondatzeko.

Ori ala dedin, ezin gera egon aste guztian elizetaz edo Urtainetaz mintzatuz.

Zer ekarri dezake gure bizimoduaz gaur axari bat ekartzeko ta biaz amar uso botatzeak? Goseak ez litzeal...

Ta bear den lekuan arpegia saritzen badugu berri, lortu lezakegu gure bizimodu zoriontasuna. Orerakoz ez da gauz oberik, alkarretaz baiño. Alkarren indarrean, guztion kezka erakutsiaz, lortu dezagun, aspalditik orrenbeste nai deguna.

Interes gelago jarri dezagun gure eguneroko gertakizunen berri obeto jakiten, badakit asko ez daukela jakiterik edo aldrebestu egiten dituela, baiñan onak ez du esan nai kasorik ez diogunik egin bear, beti zeozor gelago jakingo degu; oso errega da "ez du merezi irakurtzerik" esatea, baiñan zer egiten degu guk nai degun bezela izateko?

Leen esan deten bezela izan dezagun itxaropen garbi bat, garrantziko, merezi duna, gure onerako izango baita, ta gure bizian ez ditugu izango orduan orrenbeste naigabe.

ERRIKIDE

EUSKERA,

JETXI ADI

KALERA!

Mendian jai,
mendian ari...
mendi-usaia
darior.

Ariztek, sisek,
gorotzak, belak
malte izan dituk
gaurdaño.

Nokazariak,
aitzurrak, laiak,
ozkarbi-larrak,
gol-laiño.

artzo, ikazkin,
karobi, golde
ik lagunago
gu baiño.

Leen aña malte
itzak basoak!
An bizi adi
geraño!

Baiñan kalean
bizi geranok
mundua mundu
denaño,

Ireak gaituk.
Euskera!, jetxi
adi kalera!
Malteño!

Kalera jetxi
adi, Euskera!
Egin zak emen
kabiño!

Mendi-kumea,
kale-kumea...
Blak batean,
aizaiño...

EUSKAL ERRIETATIK

Tolosa

Juan den astean bildu da, Euskal Kultura aste batekin kezkatua dagon talde batek.

Baina talde hau osatzen duten gizabanakoek, gure herriko hiru Elkarteen arretazaleak dira, danon artean elkartuta lana egiteko asmatan bilduta. Ondo deritzagu elkartari honi zeren euskaldunok gehiegi ibili gara elkarrengandik-aldean. Uste dugu, kolektibitatean, askoz hobeto egiten direla gauzak eta zer esan ez, askoz errezago.

Bildutako elkartek edo obeto esan hoi ordezkatu edo ardura zaitzek hauen izan ziren. Alpino Uzturre, Oargi eta Lizardi, eta geltidura Udaaberri dantza taldeko elkartek ziren urteko batzarrera.

Aztertu zen, zer erateko Astea antolatuta, beraz zer gai erabili beratan, eta zenbat noski.

Azkenean danok hitz egin ondoren hauen aukeratu ziren:

1) Liburu eta Diskaren azoka, 2) Poesiari buruz egun bat, 3) Arte agerpena eta berari dagokion hizlaldiren bat, 4) Dantza taldeen billera, 5) Abeslarien Jaialdia, 6) Bertolarien egun bat, 7) eta Antzerkia. Gai bakoitza erabiltzen den eguneko hizlaldi bat burutuko da berari dagokion azterketa bat eginez.

Beraz lehen puntadak emanak dira eta hemendik erabat josterako azterketa asko egin beharko da, baina gaiterriaren itxaropena dugu, eta beraren laguntza ere bai noski.

Inuruko herri eta herririk, dei bat egiteko erabaki zen, heuren laguntza eskatuaz batez ere elkar-terren bat edo eratuta duteneri.

Ikusten duzun bezala lan izigarria hau dana ondo zuzentzen, baina bihotz apur batekin gauzak burutzen dira eta hau ez dugu uste faltako danik.

Kultura aste hau Udaaberri aldean antolatuko asmoa da; zein lan egin aukeratu gabe oraingoz bainan zuzen aski bi jaleko aste bat izanen da, jendeak hobeto ausnar ditzan berak.

Inork lagundu nahi balu antolamendu honetan zuzendu deila elkartari horietako batera, ongi hartua izanen dela uste dut.

Hau ez zen alpatu eta ideia bezala botatzen dut. Guri apanduen erakusketak bat zer? Behar bada gehiegi izanen da dana, baina pentsazkoa hau ere.

elgoibar

Urtain ala Mateu? Bata nor den esan beharrik ez dugu, bestearen beraz, «Un millón para el mejor» sariketan parte hartu zutenetik argiena, Joaquin Prat-en iritziz.

Zergatik hauen biok? Urtainen bere burukaldiren bat irabazi ondoren eta irabazte hori zein eskeintzen zion galdetu, nahiz radio edo nahiz telebisiok, eta ondoren erantzuten zuten «ahokada» antzuan, penaturik edo mindurik, zergatik bait esan eta idatzi ere egin dute. Beste norbaitzuek osterak, buru-betari defenditu nahi izan zuten, esanaz edo idatziaz: «Dabilen tokietan eta dabilen jentearkin euskeraz egitea, itxasoen arbolak aldatzen hastea bezala da». «Euskeraz erderaz baino gustorago aritzen da Urtain orotariko euskaldunak bear inguruan...

Bai, bai, Izarraitzen edo Inguuran, artzainen batekin artizetan euskeraz egiteko dugu, ez dugu dudarik, nork ez, baina gure arteko baserri- batak, hainok okasio onak izan eta «eupada» bat bederik ez egitea, pena hartu izan dugu, bene-benetan. Gainera Madrilera bere ikus- tera joan ziren hainbeste «gizon», bere etxeok, eta batez ere radio eta telebisiotan zeuden euskaldunak ez ahal zeuden «inguruan».

Besterik uste zuten Mateu jakintsuak. Ez dakit diru aldetik zenbaterainoko arriskua egin zitekeen, baina hainok bere neurketan eta azkenengo azkenengo galdetan, honelako zerbait galdetu zioten: berak gehien maite zuen edo maite zuten pertsonen esateko edo esplikatzeko zergatik parte hartu zuen. Honek dudu handi gabe, bere aita- amak aukeratu zituen eta hauen hitzgetek beren hizkuntzan izan ezik, ezin zuela eta han aritu zen bere hizkuntza-katalanean, nahiz eta

gainuntzeko espainolak begira egon. Honek «inguru» bihotzean izan inola ere, euskaldun askok ez dugu. Hau ez zen joan «Itasora arbolak aldatzera», lurrera balizik. Lurrera eta bere lurrera gainera.

Bietatik baton jokabidea aukeratzekoan, ez dugu dudarik norena aukeratu. Eta zuk?

—Zertarako nekatu? Zertarako hainbeste lan? Gure egunoroko lan- burrukan piketat aurreratzeko edo besteak aurrera ez arapatzeko eta gure okigibidea apurbat hobetzeko behar-beharreko ditugun hainbat ordu zertarako galduta, ikastola eta euskal arazoan?

Hemen ditugun problemekin erdi- tota gabilza. Hainbat lan dugu eta lanak menderatuta, ia ez dakigu nundik heldu eta zer egin. Ditugun aulek umez beterik leheritu beha- renen ditugu. Aurtengo kursoan 90- 100 ume berri sartuko dira, geroa gutxiago izateko itxuririk ez dugu.

Nun sartu ta nola eratu? Irakasle berriak behar, lehen ditugunak ba- teratu eta gurasoekin berdin, texto, material, pedagogia ta abar hobetu.

Gurasok, ikastolatik urrundu di- loaz, hauen urbildu, «Ezterako» lege berria aztertu, ex-almunos organiza- tio eta beste mila lan. Bestalde, zenbait guraso sabel handi, bere telebisi- o, auto eta komodida guzie- ki, ikastolak eskatzen diona juxtu- juxtan emanez eta ikastola geres- tia eta burgesa dala esanaz bizi- dia bien bitartean. Beste zenbait ikastolako umeen guraso, profesio- nal aldetik prestatzen eta lan to- kietan ukolondoko aurrera arapa- tzen ari zaizkigun bitartean, hauen umeegatik zertarako adarrak apur- tu. Eta, beste mila «zertarako» ere bai, eta, guk zer esan?

AMATINO-ren salba gaitzatu ga- litzetik. Amen. Pozik eta gustora ira- kurri dugu.

Haren elaitasuna eta ugaritasuna ikusirik, gure idatzi treketak bi- daltzeko latsa ematen dugu.

Etxe-Pe-tarek

zestua

1.—PELOTARIAK OSTERA

Nahiz gehien bat esku-pelota ikusten ohiatun egon, pelotari bultzatzeko otararitzaz balaiturik egi- ten diren jokoak ere, ikusgarriak dira. Horieta bat dugu errebo- tea. Ez-egun samarra guretzat behar bada, baina edertasunez be- tea.

Azaroaren 7an, errebo-te era ho- netan, Endala eta Billabona pelo- tarietarik elkar neuritu zuten, Zu- bietaiko pelota lekuan.

Astelenehoko egunkaria iraku- rriaz, zenbait xehetasunen jabe egin ginen.

Partidu «internazionala» zela, zion, eta zerbait beheraxeago, be- ste hau: «Sorondo, Gofi, Bidaurre, Arrillaga eta Santamaria, Billabo- na-ko pelotariak gertatu ziren irabaz- tie. Endalatarak, Zubizarreta, Boria, Jorajuria, Lizarraga eta Sa- garzua, irabazle».

Ba genezien, euskaldunok oso pelota zale gincela, eta lau katu elkartzen geranean, apitrik eta gai- netik, ixilean nahiz agerian, esku bat darabillikugutela biek biren aurka joka dezuten.

Eta bi katu elkartzen geranean, orduan, orduan «mano mano» el- karri borroka dezaiegula da beren ametsa.

Orain, gauza bat bi direla ira- kurtzeko aukera eman digute.

Nor da batasun zale eta nor be- rezki zale?

2.—IGANDE ALAIA

Alaia benetan Azaroaren 7an, Zestuan igaro genduen eguna.

Jendea eta musikaz osatua ze- goen gure dantza lekua ilunabar inguruan, Dantza, eres, eta batez ere jendea zerion euskal kutsu jatorrak alaitu gintuen gehien bat. Baina, ez gaitzen egun bakar ba- terako berotu, balizik eta hone- zakearren lan neketsu eta luzean egindako arrasa hartzea izan dize- zela.

Eta dantzak aipatu ditugunez gero, ez dut gaurko lanxo hon- tan Zestuko eresbatza edo banda, aldaketa batzuk utziko. Jaietara eta hutsik gabe saiatzen zaigu, gu dan- tzatu eta poztu gaitzen.

Hamaika eres eta biribiketa jo- dizkigute hutsik edo hutsaren urrunegorren truke. Egoki jo ere, Goikotxea zuzendariak baluta eragin ala.

Arrera ona egin dezaiegun. Gaz- teek batez ere.

BEGI

galdakano

EGURALDAIA DALA-TA

Udazkena asieran esan eban Ara- tiako Artzainak, «Upoko Igarleak» edo beren aginduz idatzi eben Bil- boko egunkariak, udazken ona egi- go ebalu ta, beraz Gabon inguru- rarte, gixtixierez, ez gendula janz- ki berogarrik bearko, naita noz edo noz aterki bearra izango ge- ban euria gaitik.

Asko ziran, edo gñan, beren esa- nek ea aintzakotsat artuta gengen- zanak iraila ta Urtilla gutzia be- on baino oheak egiten ikusita. Ara- or bainia, Azilian leenengotan as- ta geroago ta eguraldi txarragoa, euria, goletan elurra ta otza, non asl yakun da, beren igarketak be- neta artu ebesean garraiak «Upo- ko Igarlearen anka sartzea izan da- la-ta» edo, bai-ta irri-parrez be, de- ztañez jakitun andi baten «anka sar- ztea» izan bai-zen lez arratiaz ikas- gabe jarri orren utusnea. Gailhe- ra, egiza da sñin gintzakea esan gutzia igarri dabala beren i- gar- kuntzan, baiña bai zati andi baten.

Guk egiza esateko, ez dautsego iñoz benetan artu Orue'tari Jon'e- i, orretara dira Artzain «Igarlearen» izen abizenak, gaitz ikusten dugu- zalako iuri ilabeterako igarkuntzak egitea, Orue baino ikusiagoak sa- rritan adirazoten emon dabenez. Zenbat bider ikusi duguz urriti- kusikida bitartez eta entzun iruti- rik, gizon ikasi bat baino geiago egun batetik besterako igarkuntzak azalduten da uto egiten; orduan, zelan artitu ea irakurten be eta- kitan ikasibageak uto egiteaz? Egun batetik besterako igarketa ziurki «Upoko artzainak» zein Gorbear, Aitzkorri, Aralar edo Urbasa-ko ar- tzañeak igarriko leuke, izadiak emon dautsen berezitasuna bidez.

la Orue, negurako igarkuntza sa- kon bat egiten dozun, baiña egu- raldi onerakoa izan daitela bera!

Basajau

EZKONTZA

Ilia onen leenengotan ezkondu- zan Depardutarr Jabier erritar mu- til mendizalea, Bilboko «San Igna- cio» auzunen, bertan bizi zan Ga- llastegitar Miren-Agurtzane neska- tilla irailatik. Zoriotsuak izango a- gal zare Xabi.

mendexa

Ba-dabil oraintxe nastea idazleen artean!

Eusal aldirkarietako idazlan ba- tzuk ulertzen ez dago errez.

Erdi-erdera, erdi-euskera, ta... ezin ulertu!

Ez da arritzeko gertatzen ari da- na ikusita.

Emen, Mendexa-n, Bilboko nes- ka gazte bi egon dira beste ba- tzen artean euskera ikasten, uda- ko oporaldian.

Bi onek erakusteko gertutze- n: bata bigarren urtean, bestea au- ten lehenegoz. Nunbaiten kurtzilo- etan egon, eta gero emen, izke- tarako errezitasuna artzeko.

Mendexa, izan be, orretarako to- ki berezia da. Mendexatarrak es- kaldunagaz beti euskeraz egiten dabe. Mendexarrik iñoz ez dot ikusi euren artean erderaz itze- tzen, baiña... noian arira.

Iraila-ren leengoak ziran.

Aurten lehenegoz euskereia ikas- ten egoan neska gazte onegaz eta bera egon baserriko neska gazte- goz topo egin neban. Asl gñan izketan, eta iraila-ren amaboste- an Lejona-ra andereño euskera erakus- ten dolala esan nai eustan, baiña ezin aditzera emon; beragaz egoa- nek aditzera emon eustan.

Arrituta gelditu nintzan. Ori baiño geiago jakin barik euskereia erakus- ten joateagaz. Eta oraindik asko ez dala gure auzoko mutil gazte batek esan eustan, Bilboko- n ikusi zituala neska gazte bi onek, eta Lejona- n dagoan onek esan eutsola, berak baiño geiago euskeraz umeak dau- kazala ikastolan.

Eta ume orren gurasoak euren umeak ikastolan euskera ikasten dutelakoan, euren baiño gutxiago dabilen andereñoagaz.

Negararria benetan!

Aurrera be ez da arritzeko izan- go ulertu ezindako idazlanak ager- tzea, erdi-erdera erdi-euskera, orre- lako andereño asko euskereia era- kusten dabilbiltz.

Txarkartegi-tar Joxe

deba

ARRETA, OLAZAEK DIONARI

Olaza izenarekin azaldu zaigu idazki interesgarri bat «Luzaro» al- dirkarian, Delako irakaskintzari bu- ruz.

Ez genduan burua asko nekatu behar izan egitea zein zan jakiteko. Aibat arazotan bere iritzia, ze- hatza izan bada, esango nuke he- ziketarik duela beretzat berezitasun aparta.

Berak dionez herrian hartzen di- ran erabakiek gal hontu buruz, lor- tu behar dute:

a) Deban egin ikastaroak 6 urte baino aurrekoak ez eroraindu ba- rik, da gaur egunez eroki dan ka- lidadez.

b) Deban egin lege berriarik dion heziketa ofiziarra georo alpatzen di- ran ezaugarriekin.

c) Baita herrian lehenengoko maita ikasketa profesionala, 2 ur- tekoa, hau ere zer ordaindu gabe ikasleak.

d) Batxilerra Deban eman ala- ez, arazo hau ondo aztertu beha- rra dago, baliz aurrenez balezko iritzikoa izan, beste herri zenba- tekin aritua, baina ordaindu gabea.

e) Herrian euki dezagun irak- skintzako kanpokoak, aurrekoia, adi bidez, arteak irakaskintzan eza- rritu.

Honen gñez dio: Ba dago arrik- ku bat hau dena lortzeko, norbe- rakeritzo jokaerak, sail hontako Elkartearen artean.

Jakin dezaten honek, olan lana egitea gazteen eskubidearen aur- kako jokiera dela.

Bai Olaza, bat nago ire iritzi za- balakin da badek ordua ze era- ketu konbeni zaigun herrian ezi- keta gñi hontan, danok oharzeka.

Baita irizite zait olako lan me- sedegarrizko batek egilien izena garbi izenperatua behar lukela or- dua degu ta gauzak bere izenez esatekoak aurrez aurrez, zeharka ebiligabe. Ez ba, Olaza?

Idiakez

ZERUKO ARGIA

SALTZEN DA:

ELGOIBAR

M. Gerostiza

IBARRA

Argeria

Arrieta

Eguren

Olazola

Orreaga

Aldey

Arantzazu

Bastika, 11

Isola

Iturza

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

Urtain

"Zorionak eman"

TXARTEL AUTOADHESIBOEZ

aurtengo eguberrian.

Euskeraz eta

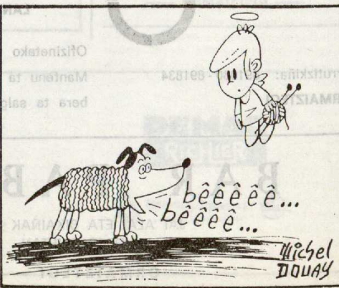
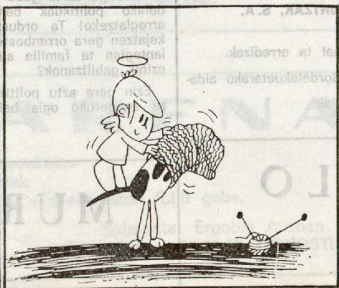
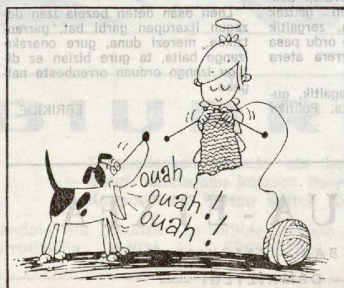
erderaz

irudi

batzuek.

JARDINES, 10 • TEL. 24.05.31 • BILBAO-5
BALMES, 6 • BARCELONA-7

M I K E L D I

Gauza xipiena ere aztergarri dugu. Xipia aztertuz gero, handitu egiten zaigu, hedatu, zenbait artoren zabalerara eta sakontasuna jakintza neurrian datza eta. Ez jakinak berezko du ezaxola, berezko guztia berri jakitea. Hala ere, egia da, egiazkorik bada, zenbat eta gehiago ikasi hainbat eta zer ikasi gehiago aurkitu ohi duela azterlariak, zenbat eta gehiago jakin hainbat eta ikasberago.

Duela urtebete ezertxo ere ez nekien nik Mikeldi buruz. Ez zer zenik, ez eta zer zatekeunik ere. Geroztik, haur jai berri bat medio dela, barne minutaraino sartua zait delako Mikeldi.

KONDAIRA

Mikeldi deritzan basurde erako harritzko monumentuaren berri. "Micrologia Geografica de la Noble Merindad de Durango" izeneko liburuan agertzen zaigu lehen aldiz 1634 urtean. Gonzalo de Otalora haren egileak dionez, Mikeldi

zeritzan ermita inguruan omen zegoen eta hauzokoen iritziz aintzinako idoloa bide zen.

Drudienez, lurrez erdi estalirik zegoen 1786 urtean, Aita Florezek ezin ahal izan bait zuen erabateko dibuju, itxura eta neurriak atara. Hain zuzen, era berean aurkitu omen zuten Juan Eustaquio Delmas kondairagilea eta Antonio Trueba idazleak 1864 urtean, lurrak kenduz gero alboko ermitarra eraman zutenean. Zenbait urtez gero, Bilboko Arkeologia eta Etnografia Museora bidalia izan zen, eta oraintsu (1970) "Museo Histórico" delakora aldatu berri da.

Egun, Mikeldi aurkitua izan zen soroa (Bilboko karretera ondoan, Yurreta eta Durango arteko bidegurutzean, erreka gainean), lantegiz josita dago. Ermita zaharra aspaldi galdutako zen, eta Durango bertan bizi diren zaharrenek ere ez dute sekula ezagutu.

ABERE MOTA

Gezurra dirudien arren, Mikeldi

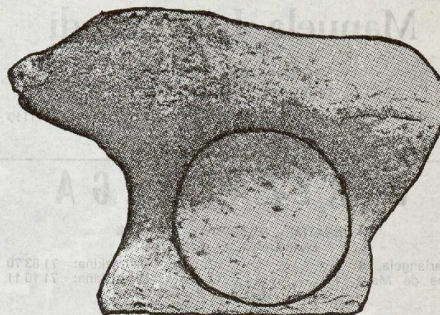
zer denez, egundainoko istilu eta iskanbilak izan dira urteak zehar jakitun, historiagile eta azterlarien artean. Bat bederak bere iritzia baitzatuz eta inorenak gutitsez, polemika ikaragarriak sortu ohi dira.

Lehen albistari izan zen Otaloraren iritziz, eraz eta neurri erronzeronte bat omen zen. Pierre Paris-ek, beste zenbait harritzko txerri edo txekorren kidekoa deritza. Cean Bermudez-ek kartagoarren elefantetza, Gomez Morenko basurde erakoa, eta P. Fitá eta Labayruk txerria dela dio.

Abere ezetik, J.H. Ozaeta, 1779 urtean, errota harriren baten zati bat dela dioek, eta beste honen beste P. Paris-ek (1909), geroago, Durangoko seme zen Jose Maria Bernaolaren xehetasunak eta argakia ikusi ondoren askoz ere baliu gehiago eman ba zion ere.

ESAN NAHIA

Azterlari gehienek eta ospetsue-

nek basurde edo txerriatza jo izan badute delako Mikeldi, ez datoz bat, ez eta urrik eman ere, basurde edo txerri horren esan nahiari buruz.

Otalorak, aski zuzenki, aintzina-ko idoloatza alpatzen duelarik, garai haretako durangotarrengandik jasotako iritzia alegia, ondoren sortuko zitzaizkigun harako iritzia osatu edo-ta izoratu nahi izango dutenak.

Lehenik, XVIIIgarren mendearen, geroago XX mendean Cean Bermudez-ek bezala, Aita Florez-ek kartagoarren monumentutzat azalduko du. Cean Bermudez, bi mende beranduago ordea, zehatzago mintzatuko zaigu. Azken honen iritziz, kartagoarrek erabili ohi zuten elefanteen irudi bat da, eta elefantea Afrikako ezagugarri den bezala, Mikeldiak hanka artean duen estela borobilak, lurraren ezagugarri izan nahi du, kartagoarrek haien elefanteekin lurraren jabe bihurtuko zirelakoan.

Aita Fitak eta Labayruk ordea, ez diote ezartzen horrebesteko aintzinatatunak, eta muga-harri bat baino ez dela dioekue, edo-ta erdiaren janrean zenbatetan atari aurreak dotoretzen zituzten eskultura bixi horietako bat. Antonio Truebak ere menderdiko monumentutzat alpatzen du, hots, hobi galdutan jarri ohi ziren bilarrak soil bat. Geroztik, Pierre Paris dugu azterketa sakona egin zuen lehena, eta ondorengo historiagile eta arkeologoei onartu egin dituzte gehien bat haren iritzia.

Otalorak, XVIIIgarren mendean, hizki ezeguzen baturik ikusi omen zizkion. Hala ere, XX mende arte inork ez zion berriz horrelakorik ikusi. Baina lehenago aipatutako Jose Maria Bernaolak "P", "V" eta "C" hizki erakoak irakurri bide zizkion hanka arteko harri borobilan, eta azpian, alfabetaren bat osa dezakeen beste zenbait signu edo era. Hori dela eta, Paris-ek "bertakotza" erabakiten du Mikeldi, eta sasoi hartan, besterik ezan, iberotza. Ez deritza Paris-ek hanka arteko harriari ezer esangura duenik, ez bide da izena edo-ta monumentuaren beraren esan nahia idazteko oinarria baino besterik. Ez deritza ere muga-harria denik, hilarrak baziz, eta honetaz Trueba jaunarekin bat badator ere, gutienez preromanoaren aintzinatatuna ematen dio, Bernaolak aurkitutako hizki erak ez direla erromarrak eta.

Monumentu berari buruz, ez omen da ale soil bat, Espainian barrena oso sakabanatuak dauden kidekoa baino. Hain zuzen, Gisando-ko zezenen gisakoa, ez hain ezaguna baina hain bakoiz interesgarriagoa, lehen kultura batiaren ezagugarri bezala.

Taracena Agirre eta Fernandez Aviles jaunek, burdinako ezagugarri berezietakotzat dute delako Mikeldi, eta Gomez Morenko, Meakako hilarrarekin batera. Euskal Herrian ditugun monumentu preromano bakarrak.

IZENA

Arkeologo eta gainontzeko Mikeldi zaleak ez badira bat etorri

izanari buruz, are gutiago izenari buruz, eta ez arazo hau hura baino zalagarria delako, behar bada arkeologiaz zer ikusi guti duelako baizik.

Ozaeta, 1779 urtean, izan zen Mikeldi izena alpatzen duen lehena. Haren iritziz, herriak ez omen zuen esaten "Mikeldiko idoloa", "Mikeldiko idorua" baizik. Hau da, "idorua", aurkitua, bilatua. Horrez gainera, "mikeldu" mokeloa edo dela euskaraz, eta "di" lekuko atzizkia. Hots, herriak basoan aurkitutako mokelotzat duela. Antzerako txakalariaren bat esaten digu A. Truebak ere.

Gaur dakigunez, izenaren sustaia arrazoi erraz eta funtsezko-gotian datza. Alegia, Otalorak, "Durangoko Mikeldi izeneko ermita inguruan" alpatzen digu, honako monumentu hau aurkitu zuen tokia bezala. Berrehun urte beranduago, "San Vicente de Mikeldi" alpatzen du Juan E. Delmas-ek.

Bestalde, erabat zabaldua dugu Bikendi eta Bikaldi delurak Durango aldean. Latinezko "vicendi", -lik, gaztelaniazko "Vicente" eta euskarazko "Bikendi" eta "Bikandi" erak ditugu. Senidetatun berdinekoa dugu "Mikeldi" bera, urteren barrena aldatu eta eberdinetu zaigun izena hain zuzen. Beraz, kasu honetan behinik behin, "di" ez dezakegu atzizkitzat har, fonetikaren aldaketa bezala baino. Hain zuzen, Euskaltzaindiak zabalduko izendegian ere, Bikendi eta Mikeldi, bata bestearen ondoren, lerro berean datozkigu.

ONDORIO LABUR ETA PRAKTIKO BAT

Arkeologiaren balioaren at, Euskal Herriak iraungo badu, euskaldunok euskaldun izaten jarraitu beharko dugunez gero, herriko semeek euskal izenak jarritza itxuraketa bat baino zertxobait gehiago bada, edo-ta izan behar badu, euskal izendegi aberatsago baten premian gaude, eta honetaz, Mikeldi izenak, historiari nahiz kristautasunetz betebeharrak erraz asko gunditzen ditu.

Sabino Arana, "Bingen" bezala agertzen du honako izen hau, eta "Orixe" zenaren hitzez esanaz "De Vincentius, en vez de Bikendi o Bikendi (quizás) hizo Bingen, suprimiendo cuatro letras". Agian ez zen ohartu ere Bizkaian bertan Mikeldi zegoenik ere. Dena den, Sabino Aranaen jokaerari esker (ohartuz nahiz ohargabe), egun euskal izen bat gehiago dugu. Zeren, legeraren eta ohituraren alde-rik "Vicente" izenaren itzulpen bakarra "Bingen" da eta ez "Mikeldi". Mikeldi beldanik izan bait da Mikeldi, itzulpenik gabe.

Mikeldi izeneko bi haur ezagutzen ditut nik neuk. Hirugarrenen bat Zumarragan hil zitzaigun (uste dudanez) 1970 urteko udan, laurogeitaka, urte zituelarik, Sabino Aranaen sasoiari ba, ba zen gutienez Mikeldi bat. Artikulu kaskar honek laugarren bat ere laister sortuko duela omen nago. Guraso bezala pena ematen dit, baina euskaldun bezala, euskaldun bezala gutziz emankor sentitzen naiz.

L. A. Aranberri

BYASS 96

gizon
batek
esan
du!

brandy
BYASS 96

Ardo aukeratuetatik lurrindua. Koska berezikoa.

GONZALEZ BYASS

Gipuzkoarko Ordezkaria: Lugariz Auzoa - Gurutze Taldea, 7
Urrut. 413994 - Apd. 1374 - DONOSTIA

E I B A R

Manuela Larramendi

SENDALARI - MIATZAILLEA
GAIXOARENTZAT BETI PREST

Fermin Calbeton, 19 Urrut.: 713463 - 711110
E I B A R

ETXEZARRAGA

IRRATIA - TELEBISTA - OZKIÑAK
Erakustegia ta Salmenta

Mariangela, 8 Urrutizkiña: 71 83 70
Dos de Mayo, 17 Urrutizkiña: 71 10 11
E I B A R

Daniel Arroyabe

ILLE - APAINKETA

Paseo de Urquizu, 14-1.º Urrutizkiña: 71 83 15
E I B A R

Remigio Etxeberria

BURDIN - URKETA ETA MARKAKETAK
NEKAZARITZARAKO MAKINA - ALDAGAIK

Urrutizkiña: 71 12 36 Barrio Chonta
Apartado, 80 E I B A R

BIKUÑA'TAR JOSE

Sutegi-ereduak. Bete ta txertatzeko ebakilleak. Burdin-urketarako era
guzietako lanak. Egitamu ta neurrizko ak ere egiteko lantegiak.

Chonta, 26 Urrutizkiña: 71 12 08
E I B A R

ALBISTEGI

BURNITEGIA

Etzerako tresnak
OI kontratxapeatuak
Industri - salgalak
Etxegintzarakoak

Maria Angela, 18 Urrutizkiña: 71 13 44
E I B A R

Biktor Urru- tibeaskoa

OKINDEGIA

Dos de Mayo, 16

Urrutizkiñak: 711868 - 716950

E I B A R (Gipuzkoa)

Avda. de Gulpuzcoa, 26

Urrutizkiña: 370

ERMUA (Bizkaia)

AZPIRI'TAR LEONARDO

TXUKUNKETA ETA

ETXEGINTZAKO LAN - GAIK

POLIGLAS
ROCA
URALITA
FORMICA

Paseo de Urquizu, s/n.

Urrutizkiñak: 717840-41-42

E I B A R

Agirre ta Arantzabal

SU - IZKILLUAK - EIZERAKO ISKILLUAK - ARMAGINTZA

—oOo—

E I B A R

Alberdi'tar Errosario

AROZTEGIA

—oOo—

Chonta, 34

Urrutizkiña: 71 23 26

E I B A R

DEJ, S. A. INDUSTRI-ETXEA

ZATIEN ETEN TRINKAKETA
MOLDAKATZA GUZITARIKOAK

Avda. de Bilbao, s/n.

(Junto a Arbitrios)

Apartado 128

Urrutizkiña: 71 21 43

E I B A R

TIRAKETA - KIROLA GAZTETATIK ARTU

GAURKO ARMA
LENTEGIAK

STAR BONIFAZIO ETXEBERRIA, S. A

Apartado, 10 — E I B A R

MARGOLTA ZURIKETA LEHOR GARBIKETA

Donosti'ko Aurrezki Kufxa Errikoa

1871'GARRENEAN IRIKIA

EIBAR'ko Kontu-Etxea, Av. Generalísimo, 19'an - Uruzitkiña: 711577

ERRIETAKO KONTU - ETXEAk:

Andoain, Azkoitia, Azpeltia, Beasain, Zestua, Deba, Eibar, Elgoibar,
Ondarrabia, Getaria, Ernani, Irun, Lasarte, Lazkao, Legazpia, Mondragoi,
Mutriku, Oiñati, Orio, Oizartzun, Pasai Antxo, San Juan eta San Pedro,
Plazentzi, Errenderi, Tolosa, Bergara, Billabona, Billafranka, Zarautz, Zu-
marraga ta Zumala.

DONOSTI'KO AUZOGUNETAKO KONTU - ETXEAk:

Alza, Herrera, Amara, Antiguo, Udaletxea, Bretxa, Gros eta Urbieta.
Laster irikitzekoak: Amara, Intxaurondo ta Azkuene'n.

«EVE» Industri-Etxea

M. ETXEBERRIA

MOLDAKATZAK — EBAIKIRAK ETA BETETZEKOAK — EDOZELAKO
EZTEN — TRINKAKETA TA ERASKETA, EGITAMU TA
EREDUEN NEURRITAN

Chonta, 42

Urrutizkiña: 72 16 55

E I B A R

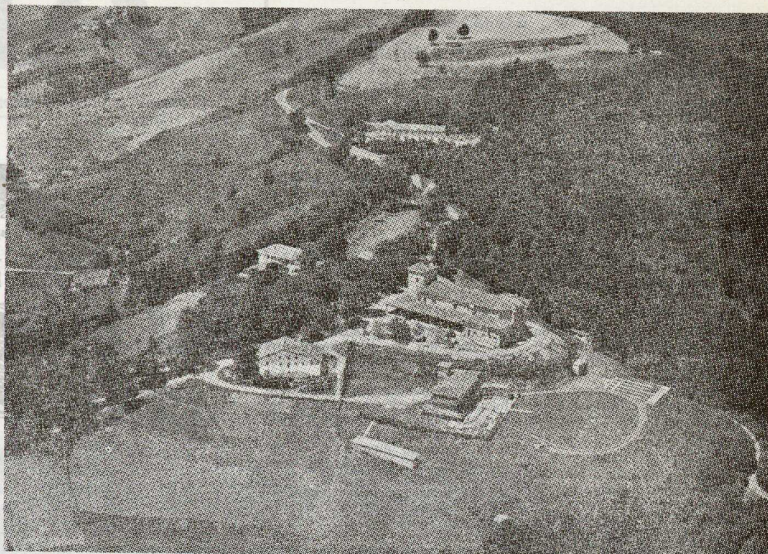
J. Antonio Altibarr'en Alarguna

MAKINAZKO LANTEGIA

Chonta, 11

Urrutizkiña: 71 65 09

E I B A R

B E R R I A K

● Hilaren 14ean. Arraten Eibarko IV Dantzari Egun, Club Deportivo Eibar izeneko elkartearen arduraren pean ari den «Kezka» taldeak eraturik.

● Aurtengo jai honetan, Lizarrako (Estella) dultzainari ezagun diren Elizagatarrak eskainitako omenaldia ospatu da. Horrez gainera, zenbait dantzari «Kezka» taldeko insignia jarri zailo. Hona hemen sarrituen zerrenda:

● Gazteak. Bittor Garin, Mikel Miler, Garbiñe Ajuria eta Mireya Baglito.

● Maisuak. Kontxi Ziarso, Xabier Pradera, Pilar Zabala, Odile Kruzeta, Moren Sarasketa, Feli Atxa eta Ana Maria Berriozabal.

● Dantzari nagusiak. Anjel Txintxurreta, Nerea Garmendia, Jose Alberto Irlarte, M.ª Jesus Txapartegi eta M.ª Carmen Urzela.

● Txistulariak. Juan Larrinaga, Mireya Astiz eta Xabier Zorrakin.

● Dantzari Zaharrak. Nerbaiza eta Urdanpilleta.

● Hitz batez ba, egun ona, adiskidetasun hobereanean iragane, ahundaka Eibarko dantzariak ospatu dutena. Datoren urte arte.

● Elgeta-kalean jalotakoak ere ospatu dute beren jaiak. Hilaren 21ean, hain zuzen. Duela hamabost bat urte amaitu zen Elgeta-Kale zaharreko historia. Noiz hasi zen ordea, ba ote daki inork. Gaurko «Calle de Elgeta-Kale» delakoak ez dauka haren jatoriasunik ez eta bizitasunik ere. Lehengoarekin zer ikusi giti baino ez dauka.

● Dena den, diogun berriz lehengo Elgeta-Kalekoak elkartu berriak direla. Guztioz nagusi samarrak, eibartar eibartarrak, andra eta gizon. Azterlariak izan du Eibarko hitzak eta iditzak bere berean entzuteko aukera. Eta gizonen arteko hika ezozki, bai eta emakumeen artekoa eta bitara ere.

● «Emeto» hil da. Bai, «Emeto joia», Emeterio Belastegi Zabala, Hirurogeita bost urte baino ez zituela. Eibartar peto petoa. Gutti bezalakoak. Orfeo Zaharreko baritonoa, «Danba» lagunarteko lagunena. Saltsa guztien perijela. Gizon on eta prestus. Eibarko herriak sortuak ditu eta sortuko «Emeto» zena baino gizon hobek eta eskasagoak ere, baina «Emeto» bezalakoak, benetan guti.

● Jende askok ikusi ahal izan du Tomas Guenaga pintore eibartarrak Club Deportivo delako elkartean aurkeztu duen pintura erakusketa.

Guztiz 27 lan atera ditu, akuarela nahiz olio

eginak. Pintore eta pintura irakasle den Beorlegi jaunaren iritzi «Arrate», «Galdakano» eta «Argiñeta» izeneko lanek omen dira erakusketa honetan azaldu diren onenak.

● Antxon Sarasketa eta Daniel Txopitea artista gazteek eraginez, Eibarko herriak izango du aurrean Arte Galeria bat. Lehen egunetan eta hasiera amateko, Bizkaia, Araba eta Gipuzkoako zenbait pintoreren lanak bertan azaldu dira. Honako Arte Galeria hau S.C.R. Arrateko geletan prestatua da.

● Prestatua da ere Cleto Unzueta jaunaren zuzendaritzaren pean Sanandresetako pintura erakusketa. honek Bergarako Simon Arrieta zen pintoreari eskainia nahi izan du izan. Pinturarioa nagusi agertu zaigu amaitua den hilabete honetan. Zorionak pintura zaleei.

● San Andres jaiek direla eta, Udaleren Liburutegian moldatua da II Filatelia Erakusketa.

● San Andres dela eta ere Udala erabat mugitu zaigu. Ibil behar ezor lortu nahiez gero. Zertan ibili eta neska polit bla. Eta ez Udaleren atezaintzarako. ez eta alkate jaunaren idazkaritzarako ere, bizpahiru ordutan karroza bertan gaineen hotzez jartzeko baino.

● Aurreko urteetan (azken bietan ez da antolatu) «Alperren» elkarteak eratu izan du Sanandresetako tanborrada. Itxura denez elkarte horrek utzi dio eta ez bide dauka borritatzeko asmorik. Besterik ezean ba Udalak berak aritu behar izan du. Eta azkenean, nahiz eta kostata, lortu omen du harako tanborrada eratze bidea.

● Dena prest omen dago. «Erregiña» ere ba omen daukagu. «Ouli Martin» omen deritza (izenaz baino aurrezgi politagoa izango delakoan gaude) eta Ex-tremadura aldekoa omen da. Guk geuk, jakina, ez daukagu ezer Ex-tremadurakoan aurka, edota ez behintzat Udalaok hemengoan aurka daukaten baino gehiago. Ze, hemengo guztiak ipurdi beltzak ahal dira?

● Isasiko Jauregian, Eibarko Museo bat moldatzeko asmoa bide dago. Historia, arte, esku langintza, «damaskinua», industriaren ezagugarriak eta gaitzoko berezitasunak bil ditzakeen museo bat elegia.

● Hilaren 15ean. «Gaztainerre». Oraindik bizirik irauntzen du ohitura honetaz gure artean. Etxe gehienetan gaztaina jana baino ez bada ere, ez da bera guti. Berriketa apur bat egin eta ohera, biharamuna astegun buru zuri da eta.

● Biharamuna aipatu dugu eta, ba da noski «bixamona» jasaten duenetarikoa. Eibarko kanta zahar ba-

tek dionez, Urkusuko iturriak omen daki gehien behe aldeko «bixamonen» berri. Hona hemen:

Urkusuko iturriak
Ba leki berbetan,
Zerbait esango leuke
Astelohen goizetan.

● Iriki berria dugu «Estaziño» kalean Ayerbe Liburutegia. Liburutegia diogu, eta behingoa ez dugu itzulpenik egin beharrik, aurrealdean horixe irakur bait dezakegu, alegia, «Liburutegia». Ba da zerbait.

● Etor-eko Fernando Ayerberen zuzendaritzaren pean, polito moldatua dugu honako liburutegi hau, Ez da ez ohizko liburutegi bat. Ba du hain zuzen aparteko-rik. Liburu sakonek eta mamitsuek bidez dute, bai eta arrei dagozkiak ere, eta era berean euskarazko sailak.

● Diska zaleek ere beren toki aproposa edukiko dute. Danetariakoak, atzokoak eta gaur gaurkoak. Klasiakoak eta «folk» delakoak. Abesbatzaz nahiz abeslari soilez moldatutakoak.

● Horrez gainera, galeria xipi erako bat prestatua da bertan, Eibarko artistek beren lanak non aurkeztu eduki dezaten. Hain zuzen, hasiera batetan behinik behin, bertan ikus daitezke Paulino Larrañaga eta Plazaren pintura lanak, bai eta Inaki Larrañagaren fundizio lanak ere.

● Azkenik, ba da besterik. Sarreran txartel agiri bat dago, kultura eginkizun guztien berri emango duena, hots, sariketak eta lehiaketak, erakusketak eta gaitzoko prestatutako guztiak.

● Zorionak ba Ayerbetarrei. Arrakasta handia opa diegu. Eta eskerrik asko, halakoren baten, inauguratze orduan euskal korrespotsal batez oroitu direlako. Esker mila.

A.

IBAI-ONDO BARRA

ANTONIO BUENDIA

—oO—

Bidebarrieta, 52

Urrutizkiña: 71 71 48

E I B A R

EIBAR EUSKALDUNA

Emen, ez nator ni, lan tekniku edo dokumentu izango litzazken idazketa bat egitera. Eibar euskalduna dalarik, azterketa arin eta irakurterez batekin natorkizue.

Ortarako, eibartar izkeran idaztea erabaki dut, naiz eta bete-betean bertara josi ez, edozeinek ulertu dezakeen apalduz, batez ere, bertako itz-laburketa edo kontrakzioak zerbait arinduz.

Eibar, jakina, Euskalerriko beste edozein erri moduan, euskalduna izan dogu beti.

Onek, IZAN DOGU-onek, juandakaren usaia dake. Izan be, zortarrez, gure euskotar erri askok euskera galdu dabe eta, beste amalkatxo, galbide zorizan dagoz. Euskalerriko urri askok ezin dabe, gaur, «euskalduna naiz» esan, erdaldun bihurtu diralako.

Uri batian ez da naikua famelixa batek edo bestek euskeraz egitia, errixak berak osorik eitxen ez daben bitartian. Ori errixori euskaldunak izateko, ERRIXAK berak bera bera egin bira dau: beran sukaldio, lantegi, eskola, taberna ta kalak euskeraz egin bira dabe; beran bilzikatu ta bizi-bidiak euskeraz berbetan.

Eibar, gaur, euskalduna dogu oinldio. Euskalduna dogu: erdaldunz inkillautu izan-arren, tabernan euskeraz, kalian euskeraz ta lantegietan euskeraz entzungo dozu. Alia-ta gutziz be litzan dauka, bai, IZTEN! geure makaltasunagaitzik, geure ezjakintasunagaitzik, geure ardurabakotasunagaitzik, jarri deskuen giro txarragaitzik; litzan, bai, gitzitzen, galtzen, umiak eskoletan galduta dake-ta.

Baia oinldio berba egiten da, errixak eitxen dau, eta, iraungo ba dau, geure eskuetan, geure biotzetan dauka bixarko beran bixiza. Eibar! eibartarra! euskera gogorduna! euskera indartsuduna! goro zeure euskaria eta goro zeure nortasun edo personalidadia.

Eibartarren euskeriari naikua barre egin detza jentia. Baia au barriau ez jako eitxen gutxiagotzat dan bat eitxen jakon moduan, geixagotzak danari adar joden moduan baifo.

Eibartarrak jator darabil «joskeria» edo sintasixa eta ondo «aditza» edo berbua, ugari esakerak ta aberats zentzunak, kontuz bira: gizaldi baitan alde aundia egin dau eta, ola, gure-geandik se-miengana bixartian kanbiko ta eldaketa aundixak dagoz. «Acusati-buak» eta «diti-buak» naastuta darabixez eibartar gaztiok, «transiti-buak» eta «intransiti-buak» be bai sarritzan; «esan» eta «izan» berbuak, truka-ta batzuetan; zentzun jatorrak erderazko usafiez askotan...; ikusi, esate baterako:

1.—«I. Joxe, goixian Arraten ikusi DEUTAT eta ezteztak kasurik elif».

Emen, ikusi AUT esan bira litzake. Eta bardiñ eitxen da: ikusi DESTAK, JETZAT, JETXAK, DETZUET, DESTAZUE ta bestelakuk, NOK, NAJOK, JUAT, ZAITXUET, NOZUE ta onek erabili biarrian.

2.—«Atzo Zuñigan egon GENDUAZEN», GIUAZEN esan biarrian.

«Txori asko arrapau GIUAZEN», GENDUAZEN esan biarrian.

3.—«Jaizu ori, ona ESANGO da-ta», IZANGU erabili biarrian.

4.—«Juan zan urtian», IGAZ esan biarrian; «Bixarkua pasautu», ETZI erabili biarrian; «fenomena dok»,

ITZALA DOQ-en orde; «Más que nada, orrexealtzik esan deuat», «PORSIACASO etorri ari», «O SEA QUE ori dok ire semia», ta olako ta olako aldrebeskeri asko ta asko. Darabil gaur eibartarrak, batez-be gaztiak.

Joskeria edo sintasixa billurgariz okertuta dabil sarritzan gaztien aguetan.

BAIÑA EIBARTARRAK EUSKERAZ EGITEN DAU

Baia eibartarrak euskeraz egiten dau, eta ez dake beste erri askok daken konplejurik. Edozein lantegitxatan, Alfán bertan, euskeraz entzungo dozu ugari. Naiz Jefe teknika aginduek emoten, naiz mekanika beran bira-gauzetan, naiz delinseantia, Elbarko euskera indartsuan entzungo dituzu. Onek bai nortasuna: «I. onen engrani-onen modulua bosta dok» edo, «oneri angulo aundixaua emon biezka» edo, «kosenuetako tablia begida-tik», edo «gure pedidua deboibidu egin juek» eta olako esakerak ugari izango dituzu Eibaren. Baia EUSKERAZ egingo detsue, indartsu ta erdal berak erabilitzeko bil-lurrik barik, ez beste erri askotan moduan dana erderara jo-ta euske-ria bastarrian laga. Auxa da eibartarren jenikua, euskaldun jenixo indartsua. Orixe izan da beti eibartarra, ta alakotxia.

Eibartarrak olako berbak erabil-tzen ditxualako, eta, kaballua eta bentanla eta beste alako batzuek, barrez edo adar-joten ibili izan di-ra, batez-be donostiar edo tolosa-rrak. Emen errixetan euskera gei-xago entzungo ba-neu pozixago egongo nintzake.

Kanpokuak zenbat bidar esan da-ben, eibartarren gañian jarri nai-rik, onako berbok: «solaren kaloria» ta «trigua maduratzeko».

Au esaten daben kaxkaluak EZ DAKIXE EZER. Eibartar batek ez dau BEIN BE olakorik esan! BEIN BE-EZ!

AMUA, EGI, BASKARAN DA...

Onek eibartar sozial-zale jatorrok amaika bidar erabili dabe euskaria gizonan deretxo ta problemak aztertuta ta astintzeko. Eta ederto erabili be eibartar euskeran!

Makiña bat adar-jote egin nai izan dau kanpoko jentia, batez be Amategi (Txikillana) jatorrak bein erabili el bixan berbak zirala-ta: «Banda munizipala kabezan dogula eta pueblo soberana atzien...».

Jentia, gero, geitxu ta exajerau egin eban, eta sekulakuek jarri ta asmu egin zetszen berba orrori.

Baskaneak («kura laikua») beste onako ba be esan el eban: «Ez dogu konprenditzen Elbarko patro-nuen tatla rastrea...».

Ni gerokua naiz, eta eztaikitx ola izan ziran ala ez orduko orren gi-zonen berbeta aldiox. Edozein mo-dutan be, TXALO TA TXALO nik, TXALO TA TXALO.

Badakitx nik, eibartar askok esan-da, orduko aren euskeriaren joskeria edo sintasixa jatorra ta ede-rra zala, zoragarria. Gauza bat ja-sotzen zan: Onek gizonok erderaz irakorten zitxuen orduko gizon-kontuok eta gero euskerara aldatzeru-zkuan, berbak bakarrik erabiltzen zitxuen erderazkuak, ez joskeria ta jenikua. Onek, euskaldun peto-pe-tuko ziran. Euskeraz pentsatzen eban, EUSKERAZ PENTSAU! Ez

gaur, euskeraz idazten edo eskri-bitzen asi eta, ustez e, erderaz dagoa, naiz eta berba barririk ja-ri, naiz eta neoljismoz josi. Ola-kotxia zan Aklino Amategi, Bas-kan ta orduko eibartar guztien eusker a eder eta indartsua, naiz eta gaur ezjakik moduko askok ada-rra jo nai-izan. Arek ondo zekizen euskeraz, eta zentzun askodun esa-kerak zitxuen, jakintsuak. Ikusi, ba-rriz Amategi'n au bestia.

«Ondo amintzatzeko, zintzuen a [apartu].

Gero, lapurra moduan zaindu». Onek berbok edozein liburu ede-rretan sartzeak dira. Berba gu-tixan argi eta jakindurixa asko dago ori. Ori esan dabena filoso-fua da, orixe.

LEENGO EIBAR ETA AKTA ZAR BAT

Lengo Eibarrek inguaren antzik, euskerian, badakala esan geinke. Longuak indartsuago ta sakonago bizi zirala berarik. Ikusi oin dala berreun urte baiño zeezer geitxu-ko eibartarrak euskerara aldatu eban ordenanza munizipala:

«ORDENANZA M U N I C I P A L A C E U S O U E R A S, E L E C C I N U E T A R A C O Z: 1.—Jaunac, en resumidas cuantas, onec esan gura dabena da, ze esteilla izan atrebiduba, da adelaubaua, elejizera, Alcatere personerie, selia baita espada per-sona onruba, Idalgue Aberaza, da Errazak daucasana, da guison Abou-nauba da oficio Charric esttauca-na, baita bere esteilla izan oficia-lic edo oficialeric soldau danc, Erregue maggestariaren errejimen-tuban serbicen dabenic esta bera Idacortzen da escriben eztaquicha-ica eta bardin lotenbadau, alaco-ric, izangodabela, villa marabiden multa, da laquinde egonde-lia...»

Geruago, juan dan gerra inguru-txuan bertan, eibartarra indartsu bizi zan beran euskeran. Or, or-duko karroza eta euskeraz kantau-tako kantauk; or, orduko euskal-berdsodun burdixak. Gaurko gaz-tiak eztaikixen Beltxin abanarak eta baltzak be ba-ziran.

ORDUANDIK ONAÑO

Orduandik ona gauza asko pasau

da, eta euskeriak berakada aundi-xa egin dau Eibarren. Ezin dogu ukatu au, besteia itxuak garala edo esan biarko genduke. Orduango as-ko erderaz diardue euren umie-kin.

Esan leike, ni ta neure sasoiuak izan gariala euskeraz azkenengo jolasak egin ditxugunak kalian. Ge-rra ondortxuan be, oinldio, amaika jolas egin dogu euskeraz: «astoka-txixak», «txixak», «arrapatzen», «kateka», «espatetan», «kaniketan», «begi-itxuka», «katiuka» (katiguka), «soka-saltoka» (au neskekin sarri-txan) ta beste joku asko. Neskek, eura be euskeraz eitxe-eben jo-las, bai «tortolosean» edo «asa-jetan», bai «txingor-gañian», bai «korruan», «Mari San Juan»-lan eta bestelakuetan. Orduango gaztiak euskeraz bizi gihan.

Geruago, euskeria laga ta gero-txuago, erderaz asi ziran gaztiok eta «vamos a jugar a katekaz» edo «al txingor-gañi» esaten eban. Gaur bertan, noskatillak txingor-gañian dabilenian «orain parek» «orain ez-tet» esaten dabe eta «bai» edo «ez» erantzuten dabe, naiz eta zer esan gura daben jakin barik.

Al arek denporak! Bat katigu egi-tzeko auxa kontatzen genduan: «Don-Don Beleron, Belerongo erri-xan, zapi gizon dantzan, ni mozkorra zu mozkorra, nai dabena kan-pora», ta «-ra» azkena tokatzen ja-kona katigu izaten zan edozein jo-kutan.

GAUR

Gaur, ainbeste gauza kontra izan da be, euskera asko entzutzen da Eibarren. Bigutzen da makaltzen goiaz, baia euskaldutasun batek eragine-edo lantegi, denda ta ne-gozio barri askori euskerazko ize-nak jartzen detsze eibartarrak: «AURRERA», «IRU», «BEROLAN», «ASI», «LAURONA», «DANONA», «UMEA», «MARGOLA», «AMAYA», «KABIYA», «TOKI-ONA», «ONGI ETORRI» eta beste mordo bat. Umieri oster, inoz baño euske-razko izen geixago jartzen jakoz. Baia, kontuz, ezin geinke au eus-kaldutasun zintzo bat moduan ar-tu. «Ven aquí inakitxo» beriala esango detsue-ta.

Kale berrikeri etxakuez izenak euskeraz ipintzen eta, nere ustez, kalierri euskerazko izenak jartzeko, izen-jartzailek euskeraz pentsau bira dabe sendo. Izan be, erde-razko influentzia asko dakagu gaur ori egiteko.

Baia eibartarra euskeraz bizi da zati aundi baten, inldioz gero ez-takitx ze gertatuko dan. Ori geure eskuetan dago. Guk, euskerlagana-

ko maitxasunian bizi garian danole eta benetako eibartar zutarrak dakezenak gogor egin bira dogu euskeriaren alde. Bakotxak al daben moduan eta neurrian «txiri-txiri txara-txara», aurrera. Ez da gitxi etxietan umieri beti euskeraz egi-txial

Eibartarra ez da bein be lotsatu bira beran euskeriakin. Gure euskeriakin edozor gauza erabilteko kapazak gara, eta eibartar peto-petuak diraneri berialaxe ikusten detsa jakintsuak euren euskerazko buru-aberastasuna. Takian-potian esakera jator eta ugariak erabil-tzen ditxue eibartarrak. Nere gu-rasiak ez dira eibartarrak eta nik baño obeto egingo letsukie beste edozeinek eibarko euskeria dala-ta azterketa edo esamiria.

Eibarko euskeria Etxaide, Altube, Orixe, Mitxelena, Etxaniz eta be-ste gizon argi ta jakintsuak goratu-ko detsue. Batez be or Orixe eta Altube jaunak egin ebezen gora-ketak. Ezin dot geixago lutzatu, bai-ña San Martinen «ZIRIKADAK»-etan Orixe esandakoak naioka litzakez. Orrek liburu orrek dakan gatza ta jatorrasuna itzala da, izan be, izan be, baia eibartarri eskerrak «Jualto»-ri orrek gauzak ala jarri eragin detselako.

Ez dot nik euskeriaren eriotzarik ezautuko, baia litzan bada-be, geure kulpia da; ez inori arririk jaurti. Inori arrixa jaurti biarra bagendu be, ori eitxerakun denporia galtzen dogu eta euskaria litzan laga. Gu aurrera alegen gutzietan berandu izan barik, goiz-goiz mendirako jai-ki izaten garlan moduan, eldapanen gora «saunka-saunka» al dabenak olaxe, eta «txiri-txiri» al dabenak txiri-txiri. Olaxe juan zan «Axula» be mendira: «I. Axula, nora ola olako goix», ta erantzuna:

«Txiri-txiri txara-txara txoritxara Txarara.

Bai, Eibarren euskeraz bizi gara oinldio.

EIBARTARRA

